

Türk Profesyonel Futbolcularda Alfa-Aktinin-3N R577 X Polimorfizminin İncelenmesi*

Analysis of Alpha-Actinin-3 R577X Polymorphism in Turkish Professional Football Players

Hasan MUTLUCAN**

Türker BIYIKLI***

Başak Funda EKEN****

Canan SERCAN*****

Sezgin KAPICI*****

Korkut ULUCAN*****

Öz

İnsan genom projesinin tamamlanmasıyla genlerin atletik performans üzerine de etkisinin olduğu kabul edilmekle birlikte, genlerin atletik performans üzerine etkisi hala araştırma konusudur. Günümüze kadar atletik performansa etki ettiği düşünülen genetik bölgeler futbol, basketbol, judo, güreş gibi farklı disiplinlerdeki sporcular üzerinde birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Ancak Türk sporcular üzerinde yapılan bu çalışmalar literatür ile karşılaştırıldığında sayıları daha az olduğu görülmektedir. *ACTN3* geni atletik performans ile ilgili en önemli ve günümüzde belki de en fazla incelenen genetik belirteçtir. Bu çalışmamızda aktif olarak futbol hayatlarını sürdürmekte olan 40 profesyonel futbolcuda *ACTN3* R577X polimorfizminin genotipik ve allelik dağılımlarını belirlemeyi amaçladık. Futbolculardan DNA eldesi, rutin olarak biyokimyasal kontrolleri için verdikleri periferik kandan sağlanmış, DNA izolasyonları ticari kitler ile gerçekleştirilmiştir. Genotiplendirme işlemi ise gerçek zamanlı PCR (Real – time PCR) tekniği ile gerçekleştirilmiştir. *ACTN3* genotipi için futbolcuların 19'u RR (%47.5), 15'i RX (%37.5), 6'sı XX (%15) genotipindedir. *ACTN3* polimorfizmin futbolcularda ki allelik dağılımları ise %66.25 R allel, %33.75 X alleli olarak bulunmuştur. Çalışma kohortumuzda patlayıcı güç fenotipi ile ilişkili olan *ACTN3* RR genotipinin ve R allelinin daha

* Bu çalışma Hasan Mutlucan'ın yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

** Gelişim Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Meslek Yüksek Okulu, hasanmutlucan_27@hotmail.com tr

*** Nişantaşı Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Meslek Yüksek Okulu, turker.biyikli@nisantasi.edu.tr

**** Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, basak.funda@marun.edu.tr

***** Üsküdar Üniversitesi, Farmokogenetik Laboratuvarı, canan.sercan@uskudar.edu.tr

***** Üsküdar Üniversitesi Farmokogenetik Laboratuvarı, sezginkapici@gmail.com

***** Marmara Üniversitesi, Dış Hekimliği Fakültesi, korkut.ulucan@marmara.edu.tr

baskın olduğu görülmüştür. Türk futbolcular üzerinde gerçekleştirilen bu çalışma ile hem literatüre katkı sağlayacağını, hem de elde edilen sonuçlar sayesinde ileride yapılacak çalışmalara öncülük edeceğinin inancındayız.

Anahtar Kelimeler: Spor genetiği, polimorfizm, atletik performans, futbol

Abstract

While it is accepted that the completion of the human genome project also influences the genes on athletic performance, the effect of genes on athletic performance is still a matter of research. Numerous studies have been carried out on the genetic regions that are considered to have influenced athletic performance as much as the day-to-day athletes in different disciplines such as football, basketball, judo, wrestling. However, these studies on Turkish sportsmen are fewer in number than the literature. The *ACTN3* gene, encoding alpha-actinin-3 protein (Actn3), is the most important and probably the most studied genetic marker of athletic performance studies. We aimed to determine the distributions of *ACTN3* R577X polymorphism in 40 professional football players who voluntarily participated in this sport. DNA samples were isolated from peripheral blood leukocytes cells, which are provided for routine biochemical controls. Isolation process was carried out by using commercial DNA isolation kit. Genotyping protocol was completed by real-time PCR. For the *ACTN3* genotype, 19 of the soccer players had RR (47.5%), 15 had RX (37.5%) and 6 had XX (15%) genotypes. When allelic distributions were examined, 66.25% had R allele, and 33.75% had the X allele. In our study cohort, the *ACTN3* RR genotype and R allele, which were associated with the power phenotype, were found to be more dominant. We believe that the results of the present study this study carried out on Turkish footballers will add valuable insights to literature, and will lead further studies to be carried out in sports genomics.

Keywords: Sports genetics, polymorphism, athletic performance, football

GİRİŞ

Sporcuların müsabaka ve antrenman esnasındaki mental ve fiziksel performanslarının toplamı sporcuların atletik performansı olarak kabul edilmektedir. Sporcularda düzenli olarak yapılan antrenman ile geliştirilebilen atletik performansın hem oluşmasında, hem de gelişmesinde genetik ve mental faktörlerin etkisi günümüze kadar yapılan çalışmalar ile ortaya konmuştur (Ulucan, 2014a; Çorak, 2017). Genetik yapıya uygun antrenman ve beslenme programlarının oluşturulması yalnızca bireysel sporlarda değil, aynı zamanda takım sporlarında da başarı için büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle günümüze kadar spor genetiği alanında yapılan çalışmalar gelişen teknoloji ve sporun büyüyen ekonomisiyle beraber oldukça önem kazanmıştır.

Atletik performansın genetik yönlerini araştıran çalışmaların büyük bir bölümü alfa - aktinin-3 geni (*ACTN3*) üzerine yapılmıştır. Alfa aktinin proteinin memelilerde *ACTN1*, *ACTN2*, *ACTN3* ve *ACTN4* olarak 4 farklı formu bulunmaktadır. *ACTN1*, sitokinez, hücre adezyonu ve hücre hareketleri gibi hücresel işlevlerini hücrelerde aktin filamentlerinin birbirine bağlanmasını sağlayarak bu yapıların hücre - hücre ve hücre - matriks bağlantı yapılarına daha sıkı bağlanmalarını sağlayarak gerçekleştirmektedir (Otey ve ark., 2004). *ACTN2* kas dokusunda sarkomerlerde anti-paralel olarak uzanan aktin filamentlerinin Z-çizgisine bağlanmasını kalp ve

çizgili kas gibi kas tiplerinde ve beyin dokusunda ekspresyona uğrayarak gerçekleştirilmektedir. ACTN4 ise bu ailenin kas dışı izoformu olarak bilinir, ACTN1 ile yüksek derecede yapısal homoloji göstermelerine rağmen farklı özellikleri de mevcuttur (Murphy ve ark., 2015).

Sportif performansı ile ilişkilendirilen ve iskelet kasına özgü ilk yapısal gen *ACTN3* genidir. *ACTN3* proteini, 103241 Da ağırlığında olup, proteini kodlayan gen 11. kromozomun uzun kolunda (11q13.1) lokalizedir. 22 ekzondan oluşan genin urunu olan protein 901 amino asitten meydana gelmektedir. Alfa aktinin proteinin hücresel fonksiyonları hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır (Ulucan, 2016). *ACTN3* proteini, sarkomerlerin Z çizgilerinde konumlanmıştır, bu protein hem kas kasılmasında aktin fibrillerinin bağlanmasında, hem de hücre içi sinyal iletiminde aktif rol oynamadığı bilinmektedir. *ACTN3* R577X polimorfizminin sporcularda dayanıklılık ve sürat özelliklerinin saptanmasında önemli bir biyolojik belirteç olduğu da yapılan çalışmalar ile belirlenmiştir.

Atletik performans genetiği alanında yapılan çalışmalar, *ACTN3*'ün 16. ekzonunda bulunan sitozin-timin transisyonu (C>T) sonucu meydana gelen polimorfizm üzerine odaklanmıştır. Bu değişim sonucunda proteinin 577. amino asidini kodlayan kodonunda, arjinini (R) kodlayan kodonunun yerine durdurucu kodonun (X) oluşmasına neden olmaktadır. Bu polimorfizm görülen bireylerde *ACTN3* proteinin eksikliği gözlenmektedir. Bireylerde görülen bu polimorfizmin Kafkas toplumunun %18'sini etkilerken, Dünya populasyonun ise %16'sını etkilediği düşünülmektedir. Dünya populasyonunda yaklaşık olarak bir milyar insanda bu eksikliğin olduğu tahmin edilmekte ve bu eksikliğin herhangi bir hastalığa sebep olmadan kas yapısında bazı değişimler ile ilişkili olduğu belirtilmektedir. Yapılan bazı çalışmalar, *ACTN3* proteini eksikliğinde *ACTN2* proteininin bu eksikliği kapattığını iddia etmektedir (Murphy ve ark., 2015). *ACTN3* üzerinde R577X polimorfizminin dışında R628C, R776Q ve Q523R olmak üzere üç farklı varyasyon daha bulunmuş, ancak bu varyasyonların bireylerde fenotipik etkileri hakkındaki bilgiler henüz netliğe kavuşmamıştır (Ulucan, 2016).

Günümüze kadar *ACTN3* R577X polimorfizmi ve atletik performansa ilişkisine yönelik çalışmaların sayısı oldukça fazladır. Atletizmden, judoculara, yüzücülerden, kürekçilere kadar farklı disiplinlerden sporcu grubu üzerine yapılan analizlerde sadece *ACTN3* üzerine odaklanılmamış, spor genetiği ilgili diğer genetik bölgelerde analiz edilmiştir (Zilberman ve ark., 2012).

Bu çalışmanın amacı, Alfa – Aktinin 3 R577X geni polimorfizmi ile sportif performans arasındaki ilişkinin Türk erkek futbolcularda üzerinde dağılımının incelenmesidir. Bilimsel çalışmalara bakıldığında sportif performans etki eden en önemli faktör genetik farklılıklardır. Bugüne kadar sporcuların performanslarını arttırmaya yönelik bazı genetik çalışmalar yapılmıştır. Kişilerin hangi spor branşlarında başarılı olabilecekleri ya da yeteneklerine en uygun sportif branşın hangisi olabileceği genetik analizlerle birlikte daha önceden belirlenebilmektedir. Yapılan testler neticesinde, belirlenen branş bazında sporcunun ilgili branşa ilişkin ideal mevki ve pozisyonu tespit edilebilmektedir.

GEREÇ ve YÖNTEM

Çalışma Grubu

Çalışmamıza aktif olarak futbol hayatlarını sürdürmekte olan ve gönüllülük esasına dayanarak katılan 40 profesyonel futbolcu katılmıştır. Çalışmamız ve çalışma protokolümüz, Helsinki Deklarasyonu-2 (2015) yönergelerine uygun olarak hazırlanmış ve Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulu tarafından onanmıştır. Çalışmaya gönüllü katılan sporculardan, çalışma öncesi yapılan analizler ve çıktıları hakkında detaylı bilgi verilmiş, kendilerinden imzalı bilgilendirme formları alınmıştır.

ACTN3 R577X Genotiplemesi:

DNA İzolasyonu:

Çalışmamıza katılan sporcularından 1 cc periferik kan eldesi sonrasında lökosit DNA'ları PureLink DNA izolasyon kitinin (Invitrogen, Van Allen Way Carlsbad,CA, USA) kullanıcı protokolleri izlenerek tamamlanmıştır. Kısaca, 200 µL periferik kan üzerine 20 µL proteinaz k, 10µL RNAaz eklenerek vortekslendi. Oda sıcaklığında 2 dk bekletildi ve sonrasında bu karışıma 200µL bağlama tamponu eklendi. 55°C'lik 10 dk inkübasyondan sonra 200 µL etanol eklenerek ve vortekslendi. Filtreli tübe alındı ve 10000g 'de 1 dk santrifüj edildi. Süpernant kısmı atılarak pellet kısmı üzerine 500 µL yıkama tamponu eklendi ve 10000g'de 1,15 santrifüj edildi ve yine süpernant kısmı alınarak üzerine yıkama tamponu 2 eklendi ve maksimum hızda 3 dk santrifüj edildi. 80 µL elüsyon tamponu eklenerek inkübe edildi ve maksimum hızda 1 dk santrifüj edildi. Elde edilen DNA örnekleri, ilgili genlerin analizlerinin tamamlanmasına kadar - 20° C de saklandı.

ACTN3 R577X Polimorfizmi Genotiplemesi

ACTN3 R777X genotipi, izole edilen DNA materyalinden 7500 Fast Real-Time PCR System (Applied Biosystems) cihazı ile Taqman Genotyping Assays (Applied Biosystems Foster City, CA, USA) genotipleme kitleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Genotipleme işlemi totalde 10µL olacak şekilde 5 µL master mix, 3,75µL H₂O, 0,25µL assay ve 1µL (10 ng) DNA kullanılarak tamamlanmıştır.

BULGULAR

Tablo I: Çalışma kohortundaki sporcuların ACTN3 R577X genotip ve allel dağılımları

	Sporcu Genotip			Allel Dağılımları	
	RR	RX	XX	R	X
Sayı	19	15	6	53	27
Yüzde	%47.5	%37.5	%15	%66.25	%33.75

Çalışmaya katılan sporcuların *ACTN3* R577X genotip ve allelik dağılımları Tablo 1'de özetlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre futbolcuların toplamda 19'u RR (%47.5), 15'i RX (%37.5), 6'sı XX (%15) genotipindedir. *ACTN3* polimorfizmin allelik dağılımları incelendiğinde %66.25 R, %33.75 X olarak bulunmuştur.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Günümüze kadar *ACTN3* R577X polimorfizmi ve atletik performansa ilişkisine yönelik çalışmaların sayısı oldukça fazladır. Atletizmden, judoculara, yüzücülerden, kürekçilere kadar farklı disiplinlerden sporcu grubu üzerine yapılan analizlerde sadece *ACTN3* üzerine odaklanılmamış, spor genetiği ilgili diğer genetik bölgelerde analiz edilmiştir (Zilbermen ve ark., 2012). Benzer çalışmalar Türk sporcular üzerinde de yapılmış ve Türk sporcuların genotip dağılımları belirlenmeye çalışılmıştır (Ulucan, 2016).

Çalışma kohortumuza baktığımız zaman 19 futbolcu RR (%47.5), 15'i RX (%37.5) ve 6'sı XX (%15) genotipinde olduğu saptanmıştır. Allelik dağılımlara bakıldığında ise R alleli 53 (%66,25), X alleli ise 27 (%33,75) olarak belirlenmiştir. Futbolcu ve *ACTN3* R577X çalışmalarının öncü bir çalışması olarak Kasımay ve ark. (2009) 37 profesyonel futbolcudaki *ACTN3* genotip dağılımlarını belirlemiş ve VO2 max değerlerini karşılaştırmışlar, fenotipi XX olanların VO2 max değerlerinin diğer genotiplerle kıyaslandığında istatistiksel açıdan anlamlı oranda yüksek olduğunu belirtmişlerdir, ayrıca genotip dağılımlarını belirleyerek 22'sinin RR (%59), 11'inin RX (%30) ve 4'unun ise XX (%11) genotipinde olduklarını bildirmişlerdir. Bu çalışma ile bizim çalışma sonuçlarımız genotip yüzdeleri bakımından benzerlik göstermektedirler. Benzer bir çalışmada Ulucan ve ark.(2015), aynı bölge polimorfizmini 25 profesyonel futbolcudaki dağılımlarını incelemiş; RR, RX ve XX genotip yüzdelerini sırasıyla 44, 36 ve 20 olarak bulmuşlardır. Aynı çalışma grubundaki allelik dağılımlar ise R alleli için %62, X alleli içinse %38 olarak bulunmuştur. *ACTN3* genotiplerinin başarılı futbolcularda genetik danışmanlık açısından önemli biyolojik belirteç olduğunu belirtmişlerdir (Ulucan ve ark., 2015). Başka bir çalışmada ise Lippi ve ark. (2010) üst düzey 60 futbolcudaki *ACTN3* R577X genotiplerinin frekans dağılımlarını RR, RX ve XX için sırasıyla %48.3, %36.7 ve XX %15 şeklinde bulmuşlardır. Pimenta ve ark. (2012) profesyonel 37 futbolcu üzerinde yaptıkları çalışmada *ACTN3* RR, RX ve XX genotiplerini sırasıyla %15, %13 ve %9 olarak belirtmişlerdir. Bu çalışmalar genotip ve allel dağılımları göz önüne alındığında bizim çalışmamız ile benzerlik göstermektedir. Coelho ve ark. (2016) ise 138 Brezilyalı profesyonel U-20 ve U-17 takım futbolcularında *ACTN3* R577X polimorfizmi ile fiziksel performans arasındaki ilişkiyi araştırmışlar, ancak genotip – fenotip açısından herhangi bir anlamlı bir ilişki bulamamışlardır.

Türk futbolcularda gerçekleştirilen *ACTN3* R577X polimorfizm çalışmaları yeterli sayılara ulaşmamıştır. Farklı disiplinlerde yapılan çalışmalarda ilgili gen polimorfizminin atletik performansa olan etkisi araştırılmıştır. Günel ve ark. (2014)'teki farklı disiplinlerden oluşan 37 elit atlet ve aynı sayıdaki kontrol grubu üzerinde yaptıkları çalışmada *ACTN3* XX ve RX

genotipini sporcu grubunda sırasıyla %35,14 ve %54,05 olarak bulmuşlardır. Hem sporcu grubu, hem de sedanter bireylerde RX genotipini, yüzde olarak en yüksek genotip değeri olarak bulmuşlar, X allelinin bireylerde daha yüksek oranda olmasını ise dayanıklılık gerektiren sporlarda bu allelin yatkınlık sağlaması olarak açıklamışlardır. Şanlısoy ve ark. (2011) tarafından Ege yöresi elit sporcularını içeren bir çalışmada aralarında atletizm, basketbol, judo, tekvando, güreş, bisiklet, futbol ve tenis gibi farklı disiplinlerden 105 sporcu üzerinde ACTN3 R577X RR ve RX genotipinin analizini gerçekleştirmişler, RR, RX, XX genotipleri sırasıyla %25,7, %34,3, %40 olarak bulmuşlardır. Ulucan ve ark. (2009), 24 kısa mesafe yüzücüsü, 40 güreşçi ve 48 basketbol oyuncusunun bulunduğu farklı disiplinlerdeki 112 sporcu üzerinde yaptığı çalışmada sporcuların %77,68'inin RR genotipinde, %20,54'unun RX genotipinde ve %1,79'unun da XX genotipinde olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmada yer alan güreşçilerin %22,5'u RX, %77,5'u RR genotipi bulunurken, güreşçilerde XX genotipine rastlanılmamıştır. Basketbolcularda ise RR, RX ve XX genotiplerinin yüzdelerini sırasıyla 77,08, 20,83 ve 2,08 olarak belirtmişlerdir. Kısa mesafe yüzücülerin ise %79,17 oranında RR, % 16,67 oranında RX ve %4,17 oranında XX genotiplerinde olduklarını bildirmişlerdir. Yapılan çalışma sonucunda çalışma grubundaki RR + RX genotiplerinin ve R allelinin yüksek oranda gözlenmesini ilgili sporlara yatkınlık olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca yazarlar sporcuların atletik performanslarının artırılmasında ve potansiyel sporcu tarama testlerinde genetik testlerin yarar sağlayacağını belirtmişlerdir. Yamak ve ark. (2011), aralarında futbol, basketbol, atletizm, voleybol, hentbol, judo, güreş, tekvando ve Amerikan futbolu gibi farklı disiplinlerden elit sporcular bulunan çalışma kohortlarında ACTN3 R577X analizi gerçekleştirmiş, sporcu grubunda RR ve RX genotiplerini sırasıyla %30,6 ve %47,3 olarak bulunmuştur. Çalışmada XX genotipi sporcu grubunda sedanter grubuna göre daha yüksek oranda bulunmuş ancak istatistiksel olarak anlam ifade etmemiştir. Genç sprinterler (Ulucan, 2014b) ve profesyonel bisikletçiler (Kaman ve ark., 2017) üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarda bizim sonuçlarımız ile benzerlik göstermiştir.

Spor bilimlerinde genetik analizlerin önemi her geçen gün artmaktadır. Genetik profile uygun bireysel antrenman programları uygulanması özellikle spor bakımından gelişmiş ülkelerde yıllardır gerçekleştirilen ve geliştirilen bir uygulamadır. Bizlerinde benzer uygulamalar geliştirebilmemiz için sporcularda atletik performansa etki eden genetik varyantların belirlenmesi gerekmektedir. Gerçekleştirilen bu çalışma, özellikle ülke sporumuz açısından literatüre katkıda bulunmasını ümit etmekteyiz. Ayrıca gelişen teknolojik ve bilimsel yaklaşımların yardımıyla, günümüzde bireylerin genetik yapılarına uygun sportif faaliyetlere yönlendirilmeleri, bireye özgü oyun planlarının geliştirilmesi gibi uygulamalar içinde gerçekleştirdiğimiz çalışmanın kaynak olacağını düşünmekteyiz.

KAYNAKLAR

Coelho, D.B., Pimenta, E., Rosse, I.C., Veneroso, C., Becker, L.K, Carvalho, M.R., Pussieldi, G., Silami-Garcia, E. (2016) The alpha-actinin-3 r577x polymorphism and physical performance in soccer players. *The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness March*,56(3),241-248.

- Çorak, A., Kapıcı S, Sercan C, Akkoç O, Ulucan K.** (2017). A pilot study for determination of anxiety related *SLC6A4* promoter “S” and “L” alleles in healthy Turkish athletes. *Cellular and Molecular Biology*, 63(5), 29-31.
- Foley, K.S., Young, P.W.** (2014). The non-muscle functions of actinins: an update. *Biochem J*, 459,1-13
- Gunel, T., Gumuşoğlu, E., Hosseini, M.K., Yilmaz, Y.E., Dolekcap, I., Aydinli, K.** (2014).Effect of angiotensin I-converting enzyme and α -actinin-3 gene polymorphisms on sport performance. *Molecular Medicine Reports*, 9, 1422-1426.
- Kaman, T., Kapıcı, S., Sercan, C., Konuk, M., Ulucan, K. (2017). Türk Milli Bisikletçilerde Alfa – Aktinin-3 R577X Polimorfizm Dağılımının Belirlenmesi. *Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 41-47.
- Kasımay, O., Sevinç, D., İşeri, O., Ulucan, K., Unal, M., Güney, A.İ.** (2009).Skeletal muscle gene ACTN3 and physicalperformance: genotype – phenotype corelation. *Journal of Sports Science and Medicine Suppl*,11, 121.
- Lippi, G., Longo, U.G., Maffulli, N. (2010). Genetics and sports. *Br Med Bul*, 93, 27-47.
- Murphy, A., Young, P.W.** (2015). The actinin family of actin cross-linking proteins –a genetic perspective. *Cell & Bioscience*, 5, 49.
- Otey, C.A, Carpen, O.** (2004) Alpha-actinin revisited: a fresh look at an old player. *Cell Motil Cytoskeleton*, 58, 104-11.
- Pimenta, E.M, Coelho, D.B., Veneroso, C.E., Barros Coelho, E.J, Cruz, I.R, Morandi, R.F, De A Pussieldi, G., Carvalho, M.R, Garcia, E.S, De Paz Fernández JA.** (2013). Effect of ACTN3 gene on strength and endurance in soccer players. *Journal of Strength and Conditioning Research*.27(12),3286 – 3292
- Şanlısoy, F., Altıntaş, N., Büyükyazı, G., Candan, N.** (2011). Ege bölgesi elit sporcularının ACTN3 R577X genotip dağılımının araştırılması. *Cumhuriyet Medical Journal*, 33, 153-159.
- Ulucan, K., Ciloglu, F., Sesal, C., Ergeç, D., Kırac, D., Şahin, İ., Süel, E., Güney, A.İ.** (2009).ACTN3 Gene R577X Polymorphism in Turkish Sprint/Power Athletes. Medimedgen Abstract Book, 33.
- Ulucan, K., Yalçın, S., Akbaş, B., Konuk, M.** (2014a) Analysis of Solute Carrier Family 6 Member 4 Gene promoter polymorphism in young Turkish basketball players. *The Journal of Neurobehavioral Sciences*, 1, 37-40.
- Ulucan, K., Bayyurt, G.M., Konuk, M., Güney, A.İ.** (2014b). Effect of alpha-actinin-3 gene on Turkish trained and untrained middle school children’s sprinting performance: a pilot study. *Biological Rhythm Research*, 45(4), 509 – 514
- Ulucan, K., Sercan C., ve Bıyıklı, T.** (2015). Distribution of Angiotensin-1 Converting Enzyme Insertion/ Deletion and α -Actinin-3 Codon 577 Polymorphisms in Turkish Male Soccer Players. *Genetics & Epigenetics*, 7 1-74.
- Ulucan K.** (2016). Spor Genetiği Açısından Türk Sporcuların ACTN3 R577X Polimorfizm Literatür Özeti. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 6, 44-47.
- Yamak, B., Yüce M., Bağcı, H., İmamoğlu, O.** (2015). Association between Sport Performance and Alpha-Actinin-3 Gene R577X Polymorphism. *International Journal of Human Genetics*, 15: 13-9.
- Yang, N., MacArthur, D.G, Gulbin, J.P, Hahn, A.G., Beggs, A.H., Easteal, S., North, K. (2003). ACTN3 genotype is associated with human elite athletic performance. *American Journal of Human Genetics*, 73, 627–631
- Zilberman-Schapira, G., Chen, J., Gerstein, M.** (2012). On sports and genes. Recent Patents on DNA & Gene Sequences – Journals,6, 180-188.

Ortaokulda Çalışan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Okullarda Tutulan Evrak ve Dosyalar Hakkındaki Düşünceleri*

Secondary School Physical Education Teachers' Thoughts About Documents and Files Prepared In Schools

Sinan UĞRAŞ**
Mehmet GÜLLÜ***
Erdem EROĞLU****
Gökmen ÖZEN*****

Öz

Bu araştırmanın amacı beden eğitimi öğretmenlerinin okullarda tutulan evrak ve dosyalar hakkındaki düşüncelerini incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırma grubunu tipik durum örneklemesine göre seçilmiş ortaokulda çalışan 20 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanıldı. Araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılarak beden eğitimi öğretmeniyle yüz yüze yaklaşık bir saat görüşme yapıldı. Görüşmeler sesli ve yazılı olarak kayıt altına alındı. Kayıt altına alınan verilere betimsel ve içerik analizleri yapıldı. Veri analizleri sonucunda dört ana tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar yıllık ve günlük planlar, ölçme ve değerlendirme evrakları, rehberlik dosyaları ve e-okul uygulamaları ile ilgili görüşlerdir. Beden eğitimi öğretmenleri yıllık, ders ve egzersiz planlarının gerekliliğine inanmaktadırlar. Beden eğitimi öğretmenleri, kaynak olarak internetten temin ettiği planları kullanmaktadırlar. Ancak çalışmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu planların gerekliliğine inanmalarına rağmen planları tam olarak uygulamadıkları gözlemlenmiştir. Bu çalışma sonucunda birçok öğretmenin tutulan dosya ve evrakların birçoğunu gereksiz iş yükü ve zaman kaybı olarak gördüğü belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi Öğretmeni, Ortaokul, Evrak, Dosya, Nitel Araştırma

* Çalışma 8. Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Kongresinde (25-27 Nisan 2013, Mersin) sözel bildiri olarak sunulmuştur

** Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, sinanugras@gmail.com

*** Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, mehmet.gullu@inonu.edu.tr

**** Dr., Gümüşhane Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, erdemeroğlu@gumushane.edu.tr

***** Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, gokmenozen44@gmail.com

Abstract

The purpose of this study was to investigate physical education teachers' thoughts about documents and files prepared in schools. As research method qualitative case study design was used in this study. The sample size consisted of 20 secondary school physical education teachers who were selected according to the typical case sampling method. A semi-structured interview form has been used as the data collection tool. All physical education teachers were interviewed about an hour by the researchers using the semi-structured interview form. The interviews were recorded as written form and orally. Descriptive analysis and content analysis were used to analyze the data. According to the results of data analysis, it was revealed four main themes. These themes were the annual and daily instructional plans, measurement and evaluation documents, guidance files, views with regard to the "e-okul" applications. Physical education teachers have believed the necessity of preparing annual, lesson and exercise plans. Although, the many teachers participating in the study believe that the necessity of these plans, it was determined that the plans were not fully conducted. As a result of this study, it was revealed that many teachers have considered the documents and files as a waste of time and unnecessary workload.

Keywords: Physical education teacher, Secondary school, Document, File, Qualitative research

GİRİŞ

Günümüzde eğitim sisteminin bir gereği olarak eğitim ve öğretim hizmetlerinin belli bir şablon ve düzen dâhilinde hayata geçirilmesi zorunluluk olmuştur. Eğitim ve öğretimin planlama, uygulanma ve bu uygulamaların değerlendirme aşamalarının kayda geçmesi büyük önem arz etmektedir. Bu kayıtlar sayesinde verilen eğitim hizmetlerinin incelenmesi ve değerlendirilmesi daha kolaylaşır. Kurumlar kayıt altında tutmaları gereken evrakların düzenlenmesinde kurumun ihtiyaçlarına ve sorunlarına karşılık gelecek şekilde bir yapılanmanın olması gerekmektedir (Shepherd, 2003). Kurumlar belge yönetimi ile yapılan işin hem niteliğini hem de niceliğini kontrol ederek değerlendirilebilir (Penn ve ark,1994.). Okulda tutulan evrak ve dosyalar yapılan faaliyetlerin düzenli ve takibinin kolay olmasını, okul idaresinin ve öğretmenlerin hukuksal olarak güvenceye alınmasını, birçok konuda zamandan ve malzemededen tasarruf edilmesini, geçmişe dönük bilgilere kolay ulaşılmasını sağlar. Alabi (2008, aktaran: Külcü, 2010) çalışmasında okula ait belgelerin yararlarını hizmet ettikleri amaçlar açısından aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- Öğrencilerin gelişmelerini görmelerini ve geleceklerini planlamalarını sağlar.
- Velilerin çocuklarının performansını ve genel davranış biçimi ile ilgili bilgi edinmelerini sağlar.
 - İşverenin personel ile ilgili bilgi edinmesi ve potansiyel personele ilişkin plan yapabildiğini sağlar.
- Eski öğrencilerin bundan sonraki çalışmaları ve iş için referans ve tavsiye raporlarını alabilmelerini sağlar.
- Genel eğitim sürecinde devamlılığın sağlanabilmesi için yeni idarecilerin eski idarecilerin uygulamaları ile ilgili bilgi almasını sağlar.
- Öğretme ve öğrenme konusunda öğretmenlerin okuldaki verimini artırmasını sağlar.

-Okul müdürlerinin, öğretmenlerin ve danışmanların idari ve akademik açıdan doğru karar almalarında yardımcı olur.

Eğitim kurumlarında yöneticilerin ve öğretmenlerinin tutmaları gereken birçok evrak ve dosya mevcuttur. Ülkemizde ortaokul yöneticilerin ve öğretmenlerin tutmaları gereken evrak ve dosyalar Milli Eğitim Bakanlığının İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin Beşinci Kısımında yer alan "Personelin Görev, Yetki ve Sorumlulukları" başlığı altında genel hatları ile çizilmiştir (MEB, 2012). Öğretmenlerin tutmaları gereken evrak ve dosyalar dört bölüme ayrılarak incelenebilir. Bu bölümler, eğitim ve öğretim ile ilgili dosyalar, rehberlik ile ilgili dosyalar, sosyal kulüpler ile ilgili dosyalar ve e - okul sisteminde tutulması gereken dosyalar olarak sınıflandırma yapılabilir.

Öğretmenlerin branş gözetmeksizin tutmaları gereken ortak evrak ve dosyalar olduğu gibi branş öğretmenlerinin de branşlarına özgü tutmaları gereken evraklar olabilmektedir. Bir branş öğretmeni olarak beden eğitimi öğretmenin beden eğitimi dersine göre tutmaları gereken farklı evrak ve dosyalar da olabilmektedir (bkz. Tablo 1). Örneğin spor kulübü dosyaları, okul spor takımları dosyaları, egzersiz dosyaları, gözlem formları vs. vardır.

Tablo 1: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Yıl İçerisinde Yapması Gereken Evrak ve Dosyalar Listesi Eğitim ve Öğretim İle ilgili Dosyalar

Eğitim ve Öğretim İle ilgili Dosyalar	Rehberlik Dosyası
- Yıllık Plan	- Sınıf Rehberlik Planı
- Ders Planı	- Plana Uygun Çalışmalar
- Egzersiz Planı	- Öğrenciyi Tanıma Fişi
- Zümre Tutanakları	- Otobiyografi
- Şube Öğretmenler Kurulu Tutanağı	- İstek Listesi
- Öğrenci Ürün Dosyalar	- Problem Tarama Envanteri
- Sınav değerlendirme ölçekleri	- Gözlem Kartı
- Ders Kesim Raporu	- Genel Yetenek Testi
Spor Kulübü Dosyası	- Özel Yetenek Testi
- Spor Kulübü Yıllık Çalışma Planı	- Başarı Testi
- Karar Defteri	- İlgi Testleri
- Sağlık Raporları Dosyası	- Kişilik Testleri
- Kulüp Çalışmaları Aylık ve Yıllık Çalışma Raporları	- Veli Toplantı Tutanakları İlgili Dosyalar
E-Okul Uygulamaları	- Sınıf Başkanı, Sınıf Temsilcisi Seçimi İle İlgili Dosyalar
- Devamsızlıkların İşlenmesi	- Sınıf Oturma Planı
- Not İşlemleri	- Sınıf Kitaplığı Demirbaş ve İzleme Defteri
- Sosyal Faaliyetler	- Rehberlik Çalışmaları ve Aylık ve Yıl Sonu Raporları
- Sınıf Gözlem Raporları	
- Davranış notları	
- Sınıf Kitaplığının Oluşturulması	
- Okuduğu Kitapların İşlenmesi.	

Not: Tablo 1'de MEB (1989, 1992, 2001, 2005, 2012, 2013) kaynaklarından elde edilen veriler, araştırmacılar tarafından tablo haline getirilmiştir.

Beden eğitimi öğretmenleri yıl boyunca eğitim – öğretim hizmetleri ile sosyal etkinlik ve rehberlik çalışmaları adı altında yaptıkları çalışmaları kayıt altına almak zorundadır. Bu çalışma beden eğitimi öğretmenlerinin dosya ve evrakların tutulması ile ilgili düşüncelerini, bu evrakları hazırlamada kullandıkları kaynakları, hazırlama evresinde karşılaştıkları problemleri, bu kayıtlara verdikleri önem hakkında düşüncelerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemleri benimsenmiş olup durum çalışması deseni kullanılmıştır (Merriam, 2009). Bu çalışmada nitel araştırmalar için amaçlı örnekleme yöntemlerinden Tipik Durum Örneklemesine kullanılmıştır (Şimşek ve Yıldırım, 2011).

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, 2012-1013 eğitim ve öğretim yılında Malatya il merkezinde tipik durum örneklemesine göre tespit edilen 12'si devlet ve 8'i özel okulda görev yapan 20 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan beden eğitimi öğretmenleri en az 3 yıl öğretmenlik yapmıştır. Öğretmenlerin kişisel özellikleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Kişisel Özellikleri

Değişken	Grup	n
Cinsiyet	Erkek	12
	Kadın	8
Hizmet yılı	3-5 yıl	5
	5-10 yıl	6
	10-15 yıl	5
	15 ve üstü	4
Ortaokul Türü	Devlet okulu	13
	Özel okul	7
Toplam		20

Veri Toplama Aracı

Araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile her bir beden eğitimi öğretmeni ile ortalama 1 (bir) saatlik ayrı ayrı görüşme yapılmıştır. Ayrıca görüşme sırasında yeni sorular sorma gereği duyulduğunda onları da görüşülen kişiye sorulmuştur (Şimşek ve Yıldırım 2011). Görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılmış olup her beden eğitimi öğretmenine “B.E.Ö.1” şeklinde kod verilmiştir. Beden eğitimi öğretmenleri ile görüşmeler yapıldıktan sonra öğretmenlerden araştırma konusu ile ilgili olan ve son üç sene içerisinde hazırlamış oldukları evrak ve dokümanlar (yıllık plan, günlük plan, zümre toplantı tutanakları vs.) incelenmiştir. Öğretmenlerle görüşmelerden sonra araştırmacı

tarafından bilgisayarda yazılı Word doküman haline dönüştürülmüştür. Ayrıca öğretmenlerden elde edilen evrak ve dokümanların (yıllık plan, günlük plan vs.) birer fotokopisi alınmıştır.

Verilerin analizi

Görüşmelerden elde edilen veriler Nvivo 9.00 paket programına yüklenmiştir. Paket programda ham verilere betimsel analiz ve içerik analizi yapılmıştır. Analizler sonucunda elde edilen kavramlar uygun alt boyutlar altında toplanılarak ana temalar ortaya çıkartılmıştır. Temalara ait kavramlar ve kavram frekansları uygun şekillerle sunulmuştur. Ayrıca araştırma verilerin güvenilirliği için araştırmacılar dışında bağımsız başka bir araştırmacıya içerik analizi yaptırılmıştır. İçerik analiz sonuçları Cohen'in kappa katsayısı ile karşılaştırılmış ve karşılaştırmada kappa katsayısının 0.75 olduğu görülmüştür. Landis ve Koch'a (1977) göre 0,61 – 0,80 arasındaki Cohen kappa sayısı iyi uyumu göstermektedir.

BULGULAR

Çalışmada beden eğitimi öğretmenlerinin verdiği cevaplar sonucunda 4 ana tema ve bunların alt boyutları ortaya çıkmıştır. Bu temalar aşağıda verilmiştir.

Tema 1: Beden Eğitimi Öğretmenlerin Planlar (Yıllık, Ders vs.) Hakkındaki Görüşleri

Tema 2: Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Evraklarına İlişkin Görüşleri

Tema 3: Öğretmenlerin Rehberlik Evrak ve Dosyalarına İlişkin Görüşleri

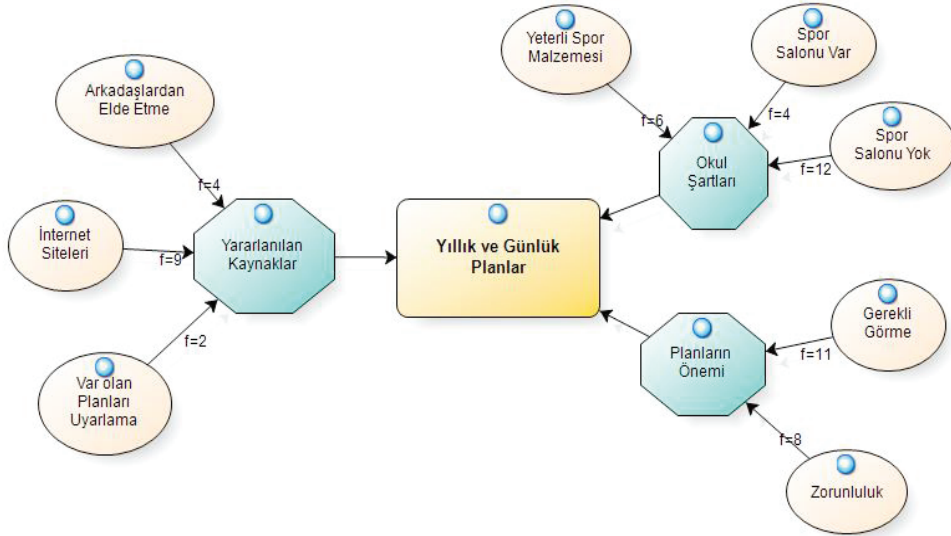
Tema 4: Öğretmenlerin E-Okul Sistemine ilişkin Görüşleri

Tema 1: Beden Eğitimi Öğretmenlerin Planlar (Yıllık, Ders vs.) Hakkındaki Görüşleri

Tablo 3: Beden Eğitimi Öğretmenlerin Yıllık ve Günlük Planlar Hakkındaki İfade Örnekleri ve Ortaya Çıkan Kavramlar

Öğretmenlerin İfade Örnekleri	Ortaya çıkan kavramlar
"Planları arkadaşlarımdan alıyorum" (B.E.Ö.1).	* Yararlanılan Kaynaklar
"İnternette indirdiğim planları, okulum salonsuz olduğu için birde malzeme durumuna göre uyarlayıp kendi okul şartlarıma uygun hale getiriyorum" (B.E.Ö.4).	* Arkadaşlardan Elde Etme * Var olan planları Uyarlama
"İnternette salonlu okul şablonu olan hazır planlar var onları kullanıyorum" (B.E.Ö.7).	* İnternet Siteleri * Okul Şartları
"Fazladan bir iş yükü olduğunu düşünmüyorum. İnternette aldığım şablonu salonsuz okul olduğu için kendi okuluma uyarlıyorum. Branş derslerine ağırlık veriyorum" (B.E.Ö.8).	* Spor Salonu Var * Spor Salonu Yok * Yeterli Spor Malzemesi
"Bence gerekliliğine inanıyorum. Dersin daha düzenli olması açısından önemli. İnternette yararlanıyorum" (B.E.Ö.12).	* Planların Önemi * Gerekliliği
"Günlük planı zorunluluktan yapıyorum" (B.E.Ö.10).	* Zorunluluk

Tablo 3'de araştırmaya katılan öğretmenler ile yapılan görüşmelerde yıllık ve günlük plan ile ilgili öne çıkan ifadeler görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin ifadelerine ilişkin yapılan içerik analizi sonucunda planlar ile ilgili ortaya çıkan kavramlar görülmektedir. Bu kavramların her öğretmenin görüşmesinde ifade etmesine göre frekansları çıkartılmıştır (Şekil 1).

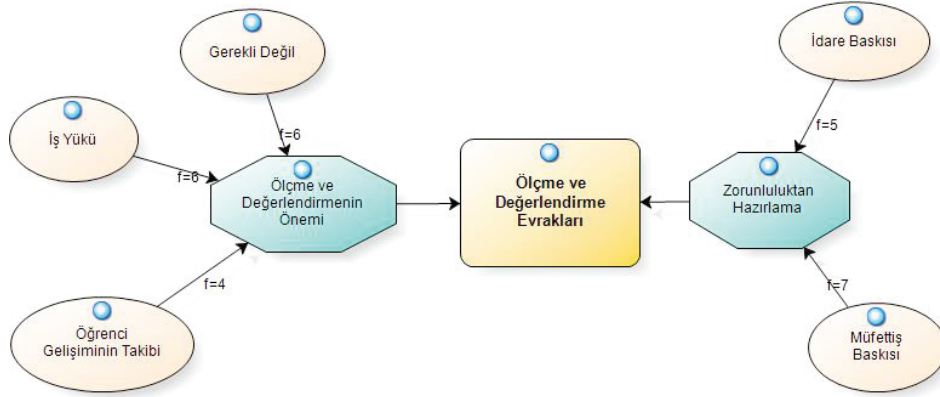
Şekil 1:Yıllık ve Günlük Planlara İlişkin Kavramlar

Şekil 1'de görüldüğü üzere öğretmen ifadelerinde yıllık ve günlük planlara ilişkin kavramlar üç boyut altında toplanmıştır. Planların önemi alt boyutunda gerekli görme (f=11) ve zorunluluk (f=8) kavramları ortaya çıkmıştır. Okul şartları alt boyutunda yeterli spor malzemesi (f=6), spor salonu var olma (f=4) ve spor salonu olmama (f=12) kavramlarından meydana gelmiştir. Yararlanılan kaynaklar alt boyutu; arkadaşlardan elde etme (f=4), internet siteleri (f=9) ve var olan planları uyarılama (f=2) kavramlarından oluşmuştur.

Tema 2: Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Evraklarına İlişkin Görüşleri**Tablo 4:** Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Evrakları Hakkındaki İfade Örnekleri ve Ortaya Çıkan Kavramlar

Öğretmenlerin İfade Örnekleri	Ortaya çıkan kavramlar
“Bu formları kullanıyorum. Gerekliği konusunda bazen şüpheye düşünüyorum” (B.E.Ö.3).	
“Kağıt üzerinde olması gerektiği için yapıyorum. Angarya iş başka bir şey değil. Herhangi bir faydası olduğunu düşünmüyorum” (B.E.Ö.4).	* Ölçme ve Değerlendirmenin Önemi
“Gerekliliğine inandığım için yapıyorum. Ben öğrencinin ders içi performansının ölçülmesi gerektiğini düşünüyorum. Performans ödevlerini ise öğrencinin teorik olarak geliştirdiğini düşünüyorum. Öğrenci gelişimi açısından önemli” (B.E.Ö.7).	* İş yükü
“Açıkçası müfettiş ister diye bunları hazırlıyorum. Çünkü derste yeterince değerlendirme şansız oluyor. Yeterince dönüt alabiliyoruz. Bence bu ölçek ve formlara gerek yok” (B.E.Ö.12).	* Öğrencinin gelişiminin takibi
“Bede eğitimi dersinde not verilmesine karşıyım hangi kriterlere göre not vereceğiz öğrencinin gelişimine göre mi yoksa beceri düzeyine göre mi bir standart yok” (B.E.Ö.16)	* Gerekli görmeme
	* Zorunluluktan Hazırlama
	* İdare baskısı
	* Müfettiş baskısı

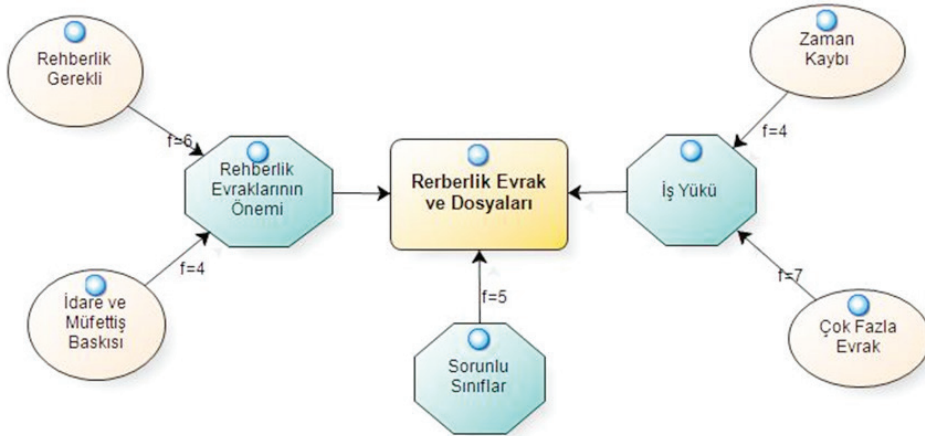
Tablo 4’de Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde ölçme ve değerlendirme ile ilgili öne çıkan ifadeler görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme ifadelerine ilişkin yapılan içerik analizi sonucunda ortaya çıkan kavramlar görülmektedir. Bu kavramların her öğretmenin görüşmesinde ifade etmesine göre frekansları çıkartılmıştır (Şekil 2).

Şekil 2: Ölçme ve Değerlendirme Evraklarına İlişkin Kavramlar

Öğretmen ifadelerinde ölçme ve değerlendirme evrakları hakkında ortaya çıkan kavramlar ve frekansları görülmektedir. Ölçme ve değerlendirme ile ilgili kavramlar iki alt boyutta toplanmıştır. Zorunluluktan hazırlama alt boyutu müfettiş baskısı (f=7) ve idare baskısı (f=5) kavramlarından meydana gelmiştir. Ölçme ve değerlendirmenin önemi alt boyutu öğrenci gelişiminin takibi (f=4), iş yükü (f=6) ve gerekli değil (f=6) kavramlarından oluşmuştur.

Tema 3: Öğretmenlerin Rehberlik Evrak ve Dosyalarına İlişkin Görüşleri**Tablo 5:** Öğretmenlerin Rehberlik Evrak ve Dosyaları Hakkındaki İfade Örnekleri ve Ortaya Çıkan Kavramlar

Öğretmenlerin İfade Örnekleri	Ortaya çıkan kavramlar
“Bazı evraklar çok gerekli ama bazılarının zaman kaybından başka bir şey olduğunu düşünmüyorum. Örnek olarak öğrencilere zorla kitap okumalarını isteyip onlardan özetlerini her ay çıkarmalarını istiyoruz. Bunun gibi birçok örnek var. Yapmam gereken birçok iş varken bu evrakların bazılarını gereksiz görüyorum” (B.E.Ö.1). “Bence bazıları gerekli ama yaparken biraz fazla zaman alıyor. Bazı formları idare ve müfettişle sıkıntı yaşamamak için zorunluluktan yapıyorum Bir de sorumluluğu çok fazla. İdare vermese hiç yapmam. Bu yüzden sınıf öğretmenliği almamaya çalışıyorum” (B.E.Ö.14). “Bence hemen hemen hepsi gerekli ama yaparken biraz fazla zaman alıyor. Bir de sorumluluğu çok fazla. Bu yüzden sınıf öğretmenliği almamaya çalışıyorum” (B.E.Ö.10). “Gerçek anlamda yapılacaksa sınıf öğretmenliğini önemli görüyorum. Beden eğitimi öğretmeni öğrencilerle birebir ilişkisi olduğu için dada iyi diyalog kurabildiğini düşünüyorum. Bu yüzden beden eğitimi öğretmenlerine sorunlu sınıfları verirler” (B.E.Ö.7).	*Rehberlik Evraklarının Önemi * Rehberlik Gerekli *İdare ve Müfettiş Baskısı * İş Yükü * Çok Fazla Evrak *Zaman Kaybı *Sorunlu Sınıflar

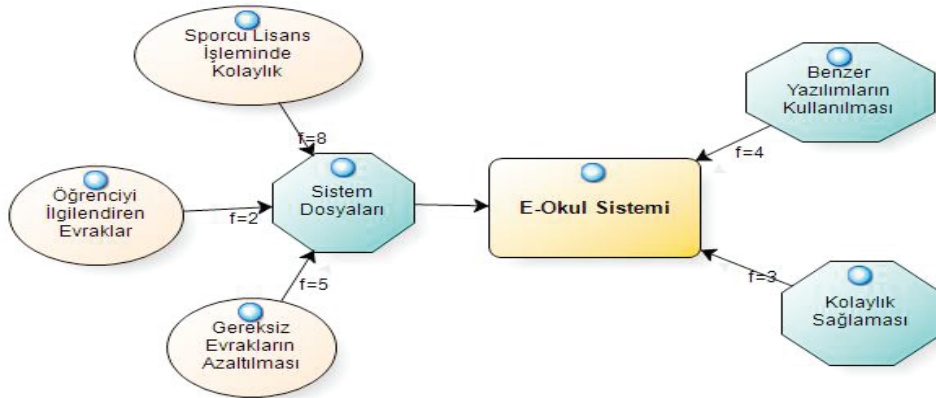
Şekil 3: Rehberlik Evrak ve Dosyalarına İlişkin Kavramlar.

Rehberlik evrak ve dosyalarına ilişkin kavramlar, üç alt boyut altında toplanmıştır. Birinci alt boyut sorunlu sınıflardır (f=5). İkinci alt boyut olan iş yükü; çok fazla evrak (f=7) ve zaman kaybı (f=4) kavramlarından oluşmuştur. Üçüncü alt boyut olan rehberlik evraklarının önemi alt boyutu rehberlik gerekli (f=6) ve idare ve müfettiş baskısı (f=4) kavramlarından oluşmuştur.

Tema 4: Öğretmenlerin E-Okul evrak ve dosyalarına ilişkin Görüşleri**Tablo 6:** Öğretmenlerin E-Okul Sistemi Hakkındaki İfade Örnekleri ve Ortaya Çıkan Kavramlar

Öğretmenlerin İfade Örnekleri	Ortaya çıkan kavramlar
“E okul sistemi ve okul sporları sistemini kesinlikle bir kolaylık olarak görüyorum.”(B.E.Ö.5).	* Kolaylık Sağlaması
“Bazı evraklar azaltılsa daha iyi olur. Örneğin sınıf rehberliği ilgili bazı dosyalar gereksiz” (B.E.Ö.6).	* Benzer Yazılımların Kullanılması
“Gereksiz evrak işlerinin yerine öğretmenin işini kolaylaştıran ve çocuğun gelişimi için olumlu olanların yapılmasını gerektiğini düşünüyorum. E-okul gibi sistemler geliştirilebilir” (B.E.Ö.10).	* Sistem Dosyaları
“Öğrencinin ve öğretmenin ilgilendiren evrakların tutulması diğerlerini azaltılması bence daha mantıklı olur (B.E.Ö.11)	* Gereksiz evrakların azaltılması
“Lisans döneminde mutlaka evrak ve dosyalar hakkında bilgi verilmeli bu yüzden öğretmenliğimin ilk yıllarında zorluk yaşadım” (B.E.Ö.7).	* Öğrenciyi ilgilendiren evraklar
	* Sporcu Lisans İşleminde kolaylık

Tablo 6’da öğretmenler görüşmelerinde e-okul uygulamaları ilgili öne çıkan ifadeler görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin ifadelerine ilişkin yapılan içerik analizi sonucunda e-okul sistemi ile ilgili ortaya çıkan kavramlar görülmektedir. Bu kavramların her öğretmenin görüşmesinde ifade etmesine göre frekanları çıkartılmıştır (Şekil 4).

Şekil 4: E-Okul Sistemine İlişkin Kavramlar.

Şekil 4’de görüldüğü üzere e-okul sistemi uygulamalarına ilişkin kavramlar üç alt boyutta toplanmıştır. Sistem dosyaları alt boyutu öğrenciyi ilgilendiren evraklar (f=2), gereksiz evrakların azaltılması (f=5) ve sporcu lisans işlemlerinde kolaylık (f=8) kavramlarından meydana gelmektedir. Diğer alt boyutlar ise benzer yazılımların kullanılması (f=4) alt boyutu ve kolaylık sağlaması (f=3) alt boyutudur.

TARTIŞMA

Yıllık planın hazırlanmasında öğrencilerin mevcut durumları, ilgileri, ihtiyaçları, yetenekleri, bilgi düzeyleri gibi özelliklerin de dikkate alınması ve bu doğrultuda planlamanın yapılması gerekir (Taşdemir, 2006). Beden eğitimi öğretmenlerinin verdikleri cevaplarda neticesinde bu temada 3 alt boyut olan yararlanılan kaynak, okul şartları ve planların önem ortaya çıkmıştır. Planları temin ederken kaynak olarak arkadaşlarından yaralandıkları veya internette de değiştirilmeden planları kullandıkları tespit edilmiştir. Ya da bu planları kendi okul imkânlarına göre uyarladıkları tespit edilmiştir. Burada beden eğitimi öğretmenlerinin bir kısmının internette aldıkları planları okul şartlarını göz önünde bulundurmadan plan hazırladıkları bununda ders verimini düşürebileceği söylenebilir. Tasarlandık eğitim durumlarını gerçekleştirilmede sınıftaki öğretmenin payı çok önemli ve en büyük sorumluluk ona düşer (Ertürk,1982). Planların hazırlanmasında, önemli kısıtlarından biri okulların salonlu ve salonsuz olmaları ve malzeme durumunun olduğu ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin çoğunluğu planların önemli olduğunu vurgulamışlar, bir kısmı da zorunluluktan plan hazırladığını belirtmiştir. Bu öğretmenlerin verimliliği, ders programına ve yıllık plana olan inançları sorgulanıp neden bu şekilde düşündükleri sorgulanması gereken başka bir problem durumudur. Lisans döneminde okutulan “Öğretimde Planlama ve Değerlendirme” dersinin önemi daha iyi bir şekilde öğretmen adaylarına aktarılması gerekmektedir. Kutluca ve arkadaşları (Kutluca vd., 2007) öğretmen adayının öğrenilen teorik bilgilerin pratiğe aktarılmasını sağlayan uygulama etkinliklerinin öğretmen adaylarının bireysel, mesleki ve sosyal gelişimlerine katkı sağladığı; aktif bir öğrenme ortamı sunmasının yanında dersin kazanımlarının elde edilmesine yardımcı olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Lisans döneminde ve hizmet içi eğitimlerle beden eğitimi öğretmenlerine planlama ve değerlendirmenin önemi ve gerekliliği konusu üzerinde daha fazla durulması sonucuna varılabilir. Çünkü ders yapısı gereği tesis ve malzeme durumu okuldan okula farklılık gösterdiği için planlamanın okul yapısına göre hazırlanması dersin verimliliği açısından çok önemlidir. Bunlarla birlikte planları zorunluluktan hazırlayan öğretmenlerin, denetim esnasında sorun yaşamamak amacıyla nedeniyle hazırladıkları söylenebilir.

Ölçme ve değerlendirme ile ilgili temada de önem ve zorunluluk boyutları ortaya çıkmıştır. Bu temanın kavramları olarak iş yükü, öğrenci gelişiminin takibi, gerekli görmeme, idare baskısı, müfettiş baskısı olduğu tespit edilmiştir. Beden eğitimi öğretmenlerinin bir kısmı ölçme değerlendirme evraklarını önemli görürken büyük bir kısmı gereksiz, idare ve müfettişle sorun yaşamamak için yaptıklarını ifade etmektedirler. Beden eğitimi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme gerekliliği konusundaki olumsuz düşünceleri sebebi yeterli bilgi sahibi olmamaları, lisans dönemindeki bazı aksaklıklar gösterilebilir. Eğitimde ölçme ve değerlendirmeye ilişkin genel yeterlik algısı konusunda Arslan ve Çelik'in (2010) yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının ölçme ve değerlendirme genel yeterlik algılarının düşük düzeyde olduğunu söylemişlerdir. Genel olarak araştırmalarda öğretmenlerin ölçme değerlendirme ile ilgili yeterlilik düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. (Bıçak,2004;Çakan,2004;Temel,1991). Genç (2008), beden eğitimi öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme uygulamaları içinde en

az kullandıkları video, portfolyo, akran değerlendirme ve yazılı sınavlar olduğunu belirtmiştir. Çalışmaya katılan beden eğitimi öğretmenlerinin dosyaları incelendiğinde Genç'in yaptığı çalışmayla paralellik gösterdiği ve alternatif yöntemleri çok az kullandıkları tespit edilmiştir. Beden eğitimi öğretmenleri alternatif değerlendirme yöntemleri olan portfolyo, akran değerlendirme gibi yöntemleri çok az kullandıkları görülmektedir. Bazı araştırmalar bu durumu desteklemektedir (Flowers vd., 2005; Orhan,2007). Beden eğitimi öğretmenleri bu dosya ve evrakları gereksiz bir iş yükü, zaman kaybı olarak görmektedir. Araştırmaya katılan beden eğitimi öğretmenlerinin öğrencilere verdikleri notlar incelendiğinde not ortalamasının çok yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ölçme ve değerlendirmenin gerekliliğine inanan öğretmenlerin de zorunluluk olarak gören öğretmenlerinde notları yüksek vermesi bir çelişkinin olduğunu göstermektedir. Beden eğitimi öğretmenlerin bir kısmı rehberliği önemli bir kısmı ise iş yükü olarak görmektedir. Araştırmada öğretmenler, sorunlu sınıfların rehberliklerinin genelde kendilerine verildiğini düşünmektedirler. Rehberlik evrakları hazırlamada idare ve müfettiş baskısının olduğunu ifade etmektedirler. Öğretmenler rehberlik evraklarının çok olduğu ve zaman kaybı olduğu düşünmektedirler. Demirel (2010) yaptığı çalışmada rehber öğretmenlerin tamamının etkinlikleri çok uzun ve sürelerini de yetersiz bulduklarını ifade etmiştir. Karataş (2013) rehberlik etkinliklerini sıkıcı buldukları yönündedir. Arıcıoğlu ve Tagay (2008) sınıf rehber öğretmenlerinin etkinliklerin uygulanması sürecinde bazı problemler yaşandığını belirtmektedirler. Literatürdeki çalışmalarda, rehberlik hizmetlerini önemli görmekte fakat bazı öğretmenler fazladan bir iş yükü olarak görmektedirler. Bulunan sonuçlar diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Beden eğitimi öğretmenleri sınıf rehberlikle ilgili evrak sayısının çok olduğunu düşünmekte bu nedenle sınıf rehber öğretmeni olmak istemediklerini belirtmişlerdir. Çalışmada bazı beden eğitimi öğretmenleri sorunlu sınıfları özellikle kendilerine verildiğini ifade etmişlerdir. Bu beden eğitimi öğretmenlerinin okulda bir disiplin objesi olarak görüldüğü bu nedenle sorunlu olarak nitelendirilen sınıfların kendilerine verildiğini düşünmektedirler. Öğretmen, burada idarenin sorunlu sınıflara neden beden eğitimi öğretmenin verildiğini sorgulamaktadır.

Öğretmenler, e-okulun kolaylık olduğunu düşünmektedirler. Çok evrak olduğunu bunların e-okul gibi benzer sistemler kullanılarak azaltılması gerektiğini ve lisans döneminde bu bilgilerin verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Sporcu lisanslarının sistemde yapılması zaman ve iş yükü açısından beden eğitimi öğretmenlerine kolaylıklar sağladığını ifade etmektedirler. Türkiye'de yapılan çalışmalarda da e-okul sisteminin öğretmenlerde ve yöneticilerde işlerini kolaylaştırdığı ve sistemi faydalı bulduklarını belirtmişlerdir (Bayraktar, 2012; Bağlıbel, 2010; Günbayı,2013). Beden eğitimi öğretmenlerinin e-okulu faydalı bulmalarının sebebi sistemin pratik olması, bilgisayar kullanımının yaygınlaşması gibi nedenler olabileceği düşünülebilir. Beden eğitimi öğretmenleri lisans döneminde diğer evrak ve dosyalar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadan mezun olduklarını ifade etmişlerdir. Mesleğin ilk yıllarında zorluklar yaşadıklarını bu nedenle lisans döneminde tutmaları gereken dosyalar ve e-okul sistemi ile ilgili bir eğitim almaları gerektiğini belirtmişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın sonucunda ortaokul öğretmenlerin evrak ve dosyalara ilişkin görüşleri dört ana tema altında incelenmiştir. Birinci temada beden eğitimi öğretmenlerin planlar (yıllık, ders vs.) hakkındaki görüşleri incelenmiş, ikinci temada öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme evraklarına ilişkin görüşleri değerlendirilmiş, üçüncü temada öğretmenlerin rehberlik evrak ve dosyalarına ilişkin görüşleri ortaya konulmuş ve dördüncü temada öğretmenlerin e-okul sistemine ilişkin görüşleri irdelenmiştir.

Araştırmamızda öne çıkan bazı sonuçlar olmuştur. Örneğin beden eğitimi öğretmenlerinin yıllık plan, ders planı egzersiz planı vs. planların gerekliliğine inanmakla birlikte bu planları çoğunlukla internetten temin etmektedirler. Ancak çalışmaya katılan öğretmenlerimizin hemen hepsinin planların gerekliliğine inanmalarına rağmen planlara tam anlamı ile uygun beden eğitimi derslerini işlemedikleri gözlemlenmiştir.

Bunlarla birlikte birçok öğretmenin dosyaların gereksiz iş yükü ve zaman kaybı olarak görmesi, ayrıca değerlendirilmesi gereken bir konudur. Bu çalışmanın genişletilerek gereksiz görülen evrakların net bir şekilde tespit edilmesi sağlanabilir. Bu sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda şu önerilerde bulunulabilir.

- Milli eğitim bakanlığının bu dosya ve evrakların gerekliliği üzerine öğretmenleri eğitici bilgilendirme çalışmaları veya seminerler yapması önerilebilir.
- Öğretmenlerin hangi dosyaları gerekli ve gereksiz gördüklerinin tespit edilerek ve onlarında görüşleri alınarak yeni bir düzenlemenin yapılması düşünülebilir.
- E-okul sisteminin getirdiği avantajları diğer alanlarda da kullanılması önerilebilir.
- Özellikle sınıf rehberliği ile ilgili dokümanların sayısı azaltılabilir.
- Lisans döneminde, dosya ve evrakların tutulması ile Mebbis ve e-okul hakkında yeterli bilginin verilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Arıcıoğlu, A ve Tagay, Ö.** (2008). Okullarda Ruh Sağlığı Hizmetleri, *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 1 (2), 76-83.
- Bayraktar, D. M.** (2012). Teknolojik Yeniliğin Benimsenmesinde Sosyal Sistem Özelliklerinin Etkileri; E-Okul Uygulamasının İncelenmesi. *Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 86-100.
- Burgaz, B., Koçak, S. Ve Büyükgöze, H.** (2013). Öğretmenlerin Mesleki ve Bürokratik Sosyalleştirmeye Yönelik Değerlendirmeleri *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı (1), 39-54.
- Bağlıbel, M., Samancıoğlu, M. Ve Summak, M. S.** (2010). Okul Yöneticileri Tarafından E-Okul Uygulamasının Genişletilmiş Teknoloji Kabul Modeline Göre Değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (13), 331-348.
- Bıçak, B. ve Çakan, M.** (2004). *Lise Öğretmenlerinin Sınıf İçi Ölçme ve Değerlendirme Uygulamalarına Dönük Görüşleri*. Milli Eğitim Bakanlığı, 20-22 Aralık, Orta Öğretimde Yeniden Yapılanma Sempozyumu, Ankara.

- Çakan, M.** (2004). Öğretmenlerin Ölçme-Değerlendirme Uygulamaları ve Yeterlik Düzeyleri: İlk ve Ortaöğretim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 99-114.
- Çelik, Z. ve Arslan, Y.** (2012). Aday Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Genel Yeterlik Algılarının Belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(2), 223-232.
- Demirel, M.** (2010). İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programının Değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 35 (156), 45-60.
- Ertürk, S.** (1982). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelken Tepe Yayınları.
- Flowers, C., Ahlgrim-Delzell, L., Browder, D. and Spooner, F.** (2005). Teachers' Perceptions of Alternate Assessments. *Research and Practice for Persons with Severe Disabilities*, 30(2), 81-92.
- Genç, N.** (2008). *Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Ölçme-Değerlendirme Uygulamaları Ve Yeterlik Algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Günbayı, İ. ve Turan, F.** (2013). Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sisteminin Bir Alt Sistemi Olarak E-Okul Uygulamasına İlişkin İlköğretim Okullarındaki Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri: Bir Durum Çalışması. *İlköğretim Online Dergisi*, 12(1), 1-22.
- Karataş, Z. ve Baltacı, H. Ş.** (2013). Ortaöğretim Kurumlarında Yürütülen Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerine Yönelik Okul Müdürü, Sınıf Rehber Öğretmeni, Öğrenci ve Okul Rehber Öğretmeninin (Psikolojik Danışman) Görüşlerinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 427-460.
- Kutluca, T., Birgin, O. ve Çatlıoğlu, H.** (2007). Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Dersi Uygulama Etkinliklerinin Öğretmen Adaylarına Sağladığı Faydalar. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 89-110.
- Landis, J. R. and Koch, G. G.** (1977). The Measurement of Observer Agreement For Categorical Data. *Biometrics*, 33, 159-174.
- MEB** (1989). *Ortaokul ve Orta Öğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Ders Dışı Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik*. Erişim: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/20336_0.html
- MEB** (1992). *Okul Spor Kulüpleri Yönetmeliği*, Erişim: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2336_0.html
- MEB** (2001). *Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği*, Erişim: <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/68.html>
- MEB** (2005). *İlköğretim Ve Orta Öğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği*. Erişim: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25699_0.html
- MEB** (2012). *Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği* (21 Temmuz 2012 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan), Erişim: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/225_0.html
- MEB** (2013). *Öğretmenlerin Tutmaları Gereken Defter ve Dosyalar*, Aksaray İl Milli Eğitim Müdürlüğü Eğitim Denetmenleri Başkanlığı. Erişim: <http://aksaray.meb.gov.tr/teftis/index.php/oegretmenlerin-tutmasi-gereken-defter-ve-dosyalar>
- Merriam, S. B.** (2009). *Qualitative research: A Guide to Design and Implementation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Orhan, A. T.** (2007). *Fen Eğitiminde Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Yöntemlerinin İlköğretim Öğretmen Adayı, Öğretmen ve Öğrenci Boyutu Dikkate Alınarak İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Penn, I.A., Pennix, G.B. ve Gow, K.F.** (1994). *Records management handbook*. Hampshire: Gower.
- Shepherd, E. ve Geoffrey, Y.** (2003). *Managing records a handbook of principles and practices*. London: Facet Publishing.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A.** (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Taşdemir, M.** (2006). Sınıf Öğretmenlerinin Planlama Yeterliklerini Algılama Düzeyleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(3), 287-307.
- Temel, A.** (1991). Ortaöğretimde Ölçme ve Değerlendirme Sorunları. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 18, 23-27.
- Tümer, D. ve Külçü, Ö.** (2010). İlk ve Ortaöğretim Okullarında Belge Yönetimi Programları ve Türkiye'deki Durumu. *Bilgi Dünyası Dergisi*, 11 (2),408-443.

Bernard Suits'in Oyun ve Spor Anlayışı Üstüne (Spor Felsefesine Dair Bir Çalışma)*

On Bernard Suits' Understanding of Play, Sport and Games (A Study in the Philosophy of Sport)

Neslihan FİLİZ**

Atilla ERDEMLİ***

Mehmet Mustafa YORULMAZLAR****

Öz

Suits, oyun oynamayı, “gereksiz engelleri aşmak için girişilen gönüllü bir çaba” olarak nitelendirir. Bu çerçevede, İnsanın oyun oynamak istediği için –aşılacak– suni engeller yarattığını; bu engelleri aşmak için izin verilen araç, gereç ve yöntemleri sınırlayan ve dolayısıyla engelleri belirleyen kurallara, – sadece o etkinliği mümkün kıldığı için – uyduğunu belirtir. Suits, bu temel oyun oynama (game playing) tanımından hareketle, oyun (game), oyun (play) ve spor (sport) belirlenimleri yapar. Bunun yanında, bir insanın herhangi bir etkinliğe girme amacının iki şekilde olacağını dile getirir: *ototelik* ya da *araçsal*. İlki, bir etkinliğin *amacının kendisinde olduğunu*; ikincisi, *başka bir amacın aracı olduğunu* ifade eder. Bu bizi, Antikçağ'dan günümüze, Felsefe Tarihinde çokça tartışılan bir ikiliğe götürür: Bir eylem haz (hedone) için mi yoksa mutluluk (eudomania) için mi yapılır? Temelini Mill ve Bentham'ın *Yarararcı Felsefe* anlayışından alan İngiliz ve Amerikan düşünme ve yaşama anlayışına göre; İnsan acıdan kaçır ve hazzıya yönelir. Böyle bir anlayışla ortaya konan Ütopya düzeni ise insanın herhangi bir yoksunluk duymadığı bir yer olarak ortaya çıkar. Burada Suits, ototelik bir etkinlik olarak oyun oynamayı, Ütopya'nın varoluş ideali olarak çözümler. Buna karşın, gerçek yaşamda, Bir oyun kendisi için yapıldığında, oyuncular oyunla bütünleşerek ve oyundan zevk alarak mücadele ediyorlarsa, iş, aile, toplumsal ilişkiler, sanatsal yönelimler kısacası gerçek dünya yaşantılarının hepsinin üzerinde bir yoğun eylem gerçekleştiriliyorsa ve bu eylemde ne madalya ne onur ödülü vb. gözetilmeden eylemin kendisi amaçsa, aslında bu oyun tıpkı bir *Ütopya yaşamı* gibidir.

Anahtar kelimeler: Spor Felsefesi, oyun, spor, ototelik etkinlik, araçsal etkinlik

* Çalışma, Neslihan Filiz'in “Bir Oyun Teorisi ve Sporda Özgürlük Sorunu” adlı Doktora tezinin bir bölümünü içermektedir

** Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, neslif@gmail.com

*** Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, atillaerdemli@yahoo.de

**** Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, mehmet.yorulmazlar@marmara.edu.tr

Abstract

Suits describes game playing as “voluntarily attempt to overcome unnecessary obstacles”. In this context, he states that human beings create artificial obstacles – to be overcome – and follow the rules, which limit the permissible means to overcome the obstacles and so specify the obstacles, – just because they make the activity possible-. He clarifies the concepts of play, game and sport with reference to his definition of game playing. Likewise, he asserts that there are two reasons to engage in an activity: *autotelic* or *instrumental*. The first one expresses that *the activity is undertaken as an end in itself* and the second one expresses *the activity is undertaken as a means to something else*. This understanding reminds us the dichotomy which has been discussed in the History of Philosophy ever since the Ancient Times: is an activity done for pleasure (hedone) or happiness (eudomania)? According to the British and American way of life which is grounded in the Utilitarianism of Mill and Bentham, human beings generally seek pleasure and avoid pain. The Utopian world arising from this understanding, becomes a place in which human beings do not need anything. With this, Suits presents autotelic game playing as the ideal of existence for Utopia. On the other hand, the game becomes a Utopian life; when it is played for itself and the athletes play by becoming integrated with the game and with relish. It becomes a Utopian life, when the athletes engage in an activity that is beyond work, family, social relations, artistic tendencies or real daily life, in a word and at the same time when there is no other reason such as winning a prize or an honorary award etc. other than the activity itself.

Keywords: Philosophy of Sport, play, game, sport, autotelic activity, instrumental activity

GİRİŞ

Suits, bir felsefe profesörü olarak, akademik yaşamını kendi özgün oyun teorisini (theory of games) kurmak üzere eserler vererek geçirmiştir. Bu bağlamda, bir oyun teorisi kurabilmek için; oyun (play), oyun (game) ve spor (sport) kavramlarını ve bu kavramlar arasındaki bağlantıları çözümlyerek, ‘oyun-oynama (game playing)’ tanımını yapmaya çabalamıştır. Dolayısıyla, sağlam ve tutarlı bir tanım kurgulayabilmek için yaşamın birçok boyutunda ve birçok yaşama etkinliğinde bu kavramların izdüşümlerini takip ederek teorisini geliştirmiştir. Spor Felsefesi alanında yapılan çalışmalarda hem bu kavram belirlenimleri çerçevesinde kendisine başvurulmuş hem de kavram belirlenimleri, oyun teorisi kurgusu ve bu kurgunun yaşamın diğer boyutları ile ilişkisi tartışılma gelmiştir.

Bu çalışma, Suits’in oyun teorisini oluşturan kavramlarını açıklamayı, bu kavramlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı ve genel anlamda Suits’in oyun ve spor anlayışını değerlendirmeyi amaçlamıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Felsefe Tarihi’ne mal olan çalışmalar; hem önceki felsefelerden süre gelen felsefelerin etkisiyle hem içinde buldukları tarihsel dönemin felsefe etkinliklerinden ve hem de çağının toplumsal, bilimsel olaylarından etkilenir. Bu çalışmada, Suits’in nasıl düşündüğü, hangi düşünce geleneği içinde hareket ettiği ve böylece ele aldığı kavramları yorumlayışı, bu bakış altında incelenmiştir.

1.Aşama: Amacın Belirlenmesi: Bir filozofun görüşü değişik bakımlardan irdelenip yorumlanabilir. Bu nedenle, çalışmanın amacının önceden belirlenmesi daha derli toplu bir inceleme getirir.

Çalışmamızda bu anlayışla, Suits'in, oyun ve spor görüşünden hareketle bir oyun teorisi belirlenimi tartışılmıştır. Amacın belirlenmesinde yol gösterecek olan 2. aşama yani *Tanım* olduğundan, bu aşamada amacın ne olduğu da sorgulanmıştır.

2.Aşama: Tanım: Filozofun temel eserleri, makaleleri, filozofa yapılan itirazlar ve filozofun onlara verdiği yanıtlar ile filozofun temel savı ve savları belirlenmiştir.

3.Aşama: Çözümleme: Filozofun temel savı ya da savlarının çözümlemesi yapılmıştır. Bu bağlamda taşıyıcı kavramlara nasıl bir tanım getirdiği görülmüştür. Bundan sonra, bu temel kavramlar bağlamında dile gelen savların temellendirilmelerine bakılmıştır. Hangi felsefeler, hangi bilimsel verilere dayanarak temellendirdiği gözden geçirilmiştir.

4.Aşama: Birleşim (Sentez): Suits'in oyun ve spor anlayışı ile Ütopya üstüne genel bir görüş sunulmuştur.

[Suits (2012); *Çekirge Oyun, Yaşam ve Ütopya* kitabını Sokratik Diyaloglarda bulduğumuz yöntemi andıran bir biçimde yazmıştır. Bu yöntemle, günlük dilde 'oyun (game)' olarak ifade edilen örneklerin 'oyun öğelerini (elements of game)' içerip içermediğini inceleyerek bir 'oyun oynama (game playing)' tanımına ulaşmaya çabalamıştır.]

Bu aşamada, önceki bölümlerde Suits'in oyun (play), oyun (game) ve spor anlayışı çözümlemeleri, Onun Ütopya düşüncesi bağlamında sentezlenmiştir.

BULGULAR

Bir oyun teorisine (theory of games) nereden başlamak gerekir? Yanıt, soruya yaklaşım biçimine ve kabul edilen temel anlayışla kavramlara göre farklılık gösterecektir. Yanıtların her biri oyun (ve giderek spor) anlayışımıza, oyunla ilgili görüşlerimize, tutumlarımıza yenilik ve zenginlik getirecektir.

Suits bir oyun teorisi (theory of games) denemesine girişir. Konuya girişi *Çekirge Oyun, Yaşam ve Ütopya* kitabında farklı boyutlarıyla incelediği ve biçimlendirdiği oyun oynama (game playing) tanımı ile olur. Suits ilkin '*game*' olarak oyun kavramını irdelerken spor ve oyun (game) kavramlarının temel ayrımını ortaya koymaya da çabalar. Daha sonra '*play*' olarak oyun kavramını ele alır. Oyun teorisini bu ayırmadan ve çalışmalardan yola çıkarak geliştirir. Son olarak Suits (1988), bazı sporların diğer bazı sporlardan farklı olduğunun ayrımına vararak, sportif etkinlikleri iki farklı şekilde betimler: "sportif oyunlar" ve "sportif performanslar".

Bu gelişme çizgisinde Suits'in ortaya koyduğu oyun teorisine baktığımızda, bunun 'oyun (play)', 'oyun (game)' ve 'spor' kavramlarının birbiriyle ilişkileri ve ayrımlarını çözümleme denemesi olduğunu görürüz.

Suits (2012)'in oyun oynama (game playing) tanımı kısaca şöyledir: “*Oyun oynamak, gereksiz engeller uyarınca bir gönüllü çabadır*”.

Bu tanımda söylenmek istenen nedir? İlkın, karşıımıza *gereksiz engeller* kavramı çıkar. Kavramla anlatılmak istenen, oyun oynamak için sonradan belirlenmiş, birlikte kabul edilmiş, ayrı deyişle uzlaşım sal ve oyun bitince yaptırıcı gücü ya da hükmü kalmayan, oyunu belirleyen aletler, araçlar, alanlar, yöntemler ve kurallardır. Bunlar oyunda nelerin yapılması; nelerin yapılmaması gerektiğini söyledikleri için engeller olarak dile getirilmektedirler. Oysa oyun oynarken kişi bu engellerle oyuna özgü zorlukları aşar ve bunu kendi istek ve istenci (iradesi) ile, dışardan bir zorlama olmadan yapar. Oyun oynamak isteyen kişi, bu engellere uymak için gönüllüdür ve gönüllülüğü, engellerin getirdiği sınırlamalara rıza göstermesindedir. Bu durumun en canlı örneğini çocuk oyunlarında görebiliriz. Çocuk oyunlarının da, oyunu belirleyen aletleri, araçları, alanları, yöntemleri ve kuralları vardır. Örneğin bir *çelik-çomak oyunu*, *örneğin bir saklambaç oyunu* vd. hep belli ve kesin kurallar uyarınca oynanır. O oyuna katılmak isteyen çocuk dışardan bir zorlama olmadan, kendi isteği ile oyuna katılır ve bütün bu kuralları baştan gönüllü olarak kabul eder. Eğer bu kabullenme olmazsa, ya oyun bozulur ya da kurallara uymayan oyundan çıkartılır. Çocuk bu kurallar bağlamında tüm oyun gücünü ortaya koyacaktır ve bundan hem zevk alacaktır, hem takımıyla hem de oyunla bütünleşecektir. O sırada gerçek dünyada yapılacakların hiçbirini anımsanmaz, dikkate alınmaz.

Bu belirleme uyarınca *oyun oynama* şu özellikleriyle karşıımıza çıkmaktadır:

- Bir sorunun üstesinden gelinir;
- Bu çaba “gereksiz” olarak adlandırılan bir engel uyarınca olur;
- Bu gönüllü bir çabadır.

Bu belirleme genel olarak ‘*oyun*’un ve özel olarak da ‘*spor*’un gerçek üstü bir faaliyet olduğunu düşündürmektedir. Burada, *Çekirge Oyun*, *Yaşam ve Ütopya* adlı kitapta ele alınan Ütopya konusuna, kısaca değinip, geçmekte yarar var: Suits’e göre Ütopya da oyunun bu gerçek üstü olma özelliğiyle ilişkili olabilir. Çünkü, ekonomik, politik, psikolojik vb. günlük, gerçek yaşamaya ait sıkıntılardan Ütopya’da da uzaklaşılır; orada da yaşamının olmazsa olmazı oyun oynamaktır. Ancak, burada sözü edilen oyun oynama (game playing) bir oynamadır (playing). O halde, Ütopya’daki oyun oynamaların her biri herhangi bir başka amaca ulaşmak için yapılmadığından amacı kendinde etkinliklerdir, yani ‘ototelik’¹tir.

Suits (1967a; 1967b; 2012) ‘*oyun oynama*’yı dört kavramda temellendirir:

I. Prelusorik 2 Amaç

Her oyunun bir amacı vardır; amaç ortadan kalktığı zaman oyun etkinliği dağılır. *Prelusorik* amaç, herhangi bir oyun için ya da özel bir oyunun oynanması ile doğrudan ilişkili değildir;

1 ‘ototelik’, amacı kendisinde olan; kendi içinde değerli/iyi anlamlarına gelir.

2 ‘lusorik’ kelimesi, Latince ‘oyun’ anlamına gelen *ludus* kelimesinden türetilmiştir. Bu çerçevede, ‘prelusorik’ kelimesi de, ‘oyun öncesi/oyundan önce’ anlamına gelir.

o daha geniş bir kapsamı içerir. Bundan dolayı, 'bir parçası olabileceği herhangi bir oyundan önce ya da ondan bağımsız olarak tanımlanabilir' bir amaç olarak belirir. Dolayısıyla 'kazanmak' ya da 'kaybetmek' gibi durumlar prelusorik amaç değildir. Örneğin, bir yüz metre yarışında prelusorik amaç, atletlerden birinin diğer atletlerden önce bitiş çizgisine varmasıdır. Her atlet bir biçimde bu amacı düşünür, ona göre çalışır. Kuşkusuz prelusorik amaç yalnızca sporla da ilgili değildir. Örneğin günlük yaşamamızda sürekli olarak bazı amaçları ön görüp, ona göre eyleyebiliriz. Aristoteles'in deyişi ile *causa finalis* bütün var olma sürecinde etkili olduğu gibi insan yaşamının her alanında da geçerlidir.

[*Causa finalis*, diğer bir deyişle, *son neden*; "bir şeyin yapılmasının asıl nedenidir", örn.; yürümenin, kilo vermenin, temizlenmenin, ilaçların ve cerrahi araçların nedeni sağlıktır" (Falcon, 2015). Suits de buna dair şöyle bir açıklama yapar: Aristoteles'in dediği gibi uğruna başka şeyleri yaptığımız, ama kendisi başka hiçbir şeyin uğruna yapılmayan şeylerdir" (Suits, 2012)].

2. Kurucu Kurallar

Bir oyunun, belirli bir oyun olması için o oyunu belirleyen kurallara *kurucu kurallar* denir. Bir oyunda, oyunu belirleyen kuralların dışına çıkıldığında, prelusorik amaç bulunsa bile, o oyun bozulmuştur. Çünkü oyun belirlenen amaca uygun kurallar ile gerçekleşir. Örneğin; öncelikle dayanıklılık ölçen bir yarışta, atletlerden birinin kestirme yola saparak yarışı önde bitirmesi, kurucu kurallara uymadan yarışmasıdır ki, bu ulaştığı amacı geçersiz kılmaktadır. Öte yandan, bir oyunun kurucu kuralı, o oyunun sınırlarını çizer. Dolayısıyla, o oyun için izin verilen araç, gereç ve yöntemini belirleyerek, o oyunu diğerlerinden ayırır.

Burada, bir koşu yarışının kurucu kuralları o yarışı uzun mesafe ya da kısa mesafe diye belirlemez. Bundan dolayı, sözü edilen etkinliği, yürüme yarışından ayıran aynı mesafenin yürümek ya da koşmak eylemlerinden hangisi ile kat edildiğidir. O halde, belirli bir oyunu, o oyun olarak belirleyen, o oyunda izin verilen araç, gereç ve yöntemi belirleyen olanaklardır. Peki bu olanaklar nedir?

3. Lusorik Olanaklar

Bir oyunun prelusorik amacına ulaşmak için kurucu kurallar uyarınca kullanılabilir olan araç, gereç ve yöntemlere *lusorik olanaklar* denir. O halde, bir koşu yarışının kurucu kurallarınca izin verilen olanağı 'koşarak ipi göğüslemek' olarak ortaya konur. Daha önce de sözü edildiği gibi, benzer bir etkinlik olan yürüme yarışının kurucu kurallarınca izin verilen olanağı 'yürüyerek ipi göğüslemek' olarak belirlenir. Bir yürüme yarışı ile bir koşu yarışını birbirinden ayıran en temel ayrımı ortaya koyan, o etkinliği belirli bir etkinlik olarak sınırlayan da bu lusorik olanaklardır. Dolayısıyla, spor ya da oyun türlerinin gelişmesi de, lusorik olanaklar uyarınca olur.

Eğer bir koşu yarışında amaç sadece 'ipi diğerlerinden önce göğüslemek' ise, bunun için kullanılacak olan birçok olanak vardır, ancak bu olanakların çoğu kurucu kurallar uyarınca yasaklanmıştır. Peki, atletler neden kurucu kurallara uyma tavrı gösterir?

4. Lusorik Tavır

Bir sporcu ya da oyuncu, oyunun amacına ulaşmak için kurucu kurallara uyuyorsa, o oyunu o oyun olarak oynamak istiyordur. *Lusorik tavır*, lusorik olanakları sınırlayan kurucu kurallara – sadece o etkinliği mümkün kıldığı için– gönüllü olarak uymadır. Dolayısıyla, lusorik tavır aynı zamanda ‘oyuncu tavrı’dır. Örneğin; doping yapan bir sporcu ya da oyuncu, kurucu kuralları ihlal etmiştir. Çünkü, kendi sınırlılıkları çerçevesinde hareket etmeyerek, izin verilen araç, gereç ve yöntemi aşmak istemiştir, fakat doping alarak girdiği etkinliğin kurucu kurallarını bozduğu için aslında o etkinliği, o etkinlik uyarınca yapmamıştır. Bu nedenle, o sporcu ya da oyuncu için, sözü edilen etkinlik aslında bir oyun ya da spor değildir.

Bu noktada, Suits’in tüm bu öğeleri kapsayan ana tanımına bakalım: *Oyun oynamak, belirli bir duruma (prelusorik amaç); kuralların izin verdiği araç, gereç ve yöntemler (lusorik olanaklar) ile ulaşmayı gerektirir. Bununla beraber, izin verilen araç, gereç ve yöntemleri sınırlayan kuralların (kurucu kurallar) benimsenmesi de oyun oynamak iradesinden (lusorik tavır) kaynaklıdır* (Suits, 1967a; 2012).

Suits, birçok çalışmasında, neyin oyun oynama olup olmadığını incelerken, yaygın olarak ‘oyun (game)’ olarak adlandırılan ya da adlandırılmayan çeşitli etkinlikleri bu tanıma referans olarak çözümler. Bunların içinde; stratejik insan ilişkileri, casusluk ve cinsellik gibi etkinliklerin yanı sıra satranç, dağcılık, koşu vb. etkinlikler de yer alır. Dolayısıyla, bu etkinlikleri, oyun oynama tanımına uygunlukları üzerinden ‘oyun’ ya da ‘oyun değil’ olarak sınıflandırır. Bu açıdan bakıldığında, oyun olmayan bazı etkinliklerin spor da olmadığı anlaşılır. Örneğin; stratejik insan ilişkileri, casusluk ve cinsellik gibi etkinlikler.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Oyun rastgele bir insan etkinliği değildir. Her oyun belli bir amaç uyarınca gerçekleştirilen önemli bir insan etkinliğidir. Bu bağlamda Suits (1977; 1988; 2004), etkinlikleri amaç bakımından iki öbekte toplar:

1. Amacı kendinde olan: **Ototelik etkinlik**
2. Bir amacın aracı olan: **Araçsal etkinlik**

Bu iki kavram günümüzde önemle ortaya çıkan başka iki kavramı düşündürür: **amatör** ve **profesyonel**.

Birey herhangi bir etkinliği yapmaktan haz duyuyorsa; orada kendisini aşmanın, yaratıcı olmanın coşkusunu yaşıyor ve o etkinlikten mutlu oluyorsa *amacı kendisinde olan; ototelik bir etkinlik* yapmaktadır. Öte yandan; birey herhangi bir etkinliği farklı bir amacı gerçekleştirmek için yapıyorsa, etkinliği sonunda o amaca ulaşmaktan mutlu olacaksa, yaptığı bir *araçsal etkinliktir* (Erdemli, 2008). Araçsal etkinlikte bireyin her zaman oyunun kurallarına isteyerek bağlı kaldığı söylenemez; çok zaman kurallara uymaya zorlanmaktadırlar.

Burada şöyle bir soru akla geliyor: *Suits'in tasarladığı Ütopya yaşamında oyun oynama (game playing) bu amaçlardan hangisine girmektedir?*

Bir yanlış anlama ile *Suits'in* Ütopya yaşamında oyunun can sıkıntısını giderme amacı taşıdığı öne sürülebilir. Böyle bir durum Ütopya düzenine karşıdır ve onu yıpratıp, çökertebilir. Ütopya söz konusu yorumda dile geldiği gibi ciddiyetten uzak bir yaşama biçimi değildir. Ayrıca bir Ütopya düzeninde yaşayanların yaşantılarının yalnızca oyun olması beklenemez, beklenmemelidir de. Burada, *Suits'in* görüşü ile Huizinga'nın görüşü karşı karşıya gelmektedir. Huizinga (2013)'nın *Homo Ludens (Oynayan İnsan)* adlı kitabından hareketle insanın bütün yaşantılarının, yaptığı her eylemin bir oyun olduğunu söylemek gerekmektedir.

Suits'e göre, “İster ailesinin geçimini sağlamak ister bir görelilik kuramı ortaya koymak olsun, çoğu insan için yaşam yararlı *bir şey* yaptığını inanmadıkça sürdürmeye değmez” (*Suits*, 2012). Öte yandan oyuna bütünüyle baktığımızda, ciddi yaşam uğraşları arasında hoşça geçirilmiş özgün zaman etkinlikleri de olamaz. Oyunun daha başka bir biçimde belirlenmesi gerekir. Soruyu şöyle soralım: *Ütopya düzeninde oyun, ototelik etkinlik midir, yoksa araçsal etkinlik mi?*

Biraz önce değinilen çocuk oyunları örneğini anımsayalım. Ütopya dünyası gerçek yaşam olmadığına göre, çocuk oyunları örneğinde olduğu gibi *amacı kendisinde olan bir etkinlik* öne çıkmaktadır.

Suits, Ütopya'da sahip olunacak herhangi bir şey kalmadığı için “bize gereken, yarara yönelik olanla özünde değerli olanın ayrılmaz bir şekilde birleştiği ve etkinliğin kendisinin başka bir amacın aracını oluşturmadığı bir etkinliktir” diyerek bu gereksinimi en iyi şekilde “oyun”un karşıladığını şöyle ifade eder: “Çünkü oyunda yalnızca, etkinliğin tümünü, yani oyun oynama durumunu gerçekleştirmek yolunda aşmak için uğraşabileceğimiz engeller vardır. Oyun oynamak (game playing), Ütopya yaşamını yaşanılır kılmak için gereken çabayı sağlar” (*Suits* 2012). Bu noktada, burada öyle olduğu kabul edilen şöyle bir durum var: Bir Ütopya var ve orada oyunu konuşuyoruz. Oysa durum böyle değil. Bir oyun kendisi için yapıldığında, Oyuncular oyunla bütünleşerek ve oyundan zevk alarak mücadele ediyorlarsa, iş, aile, toplumsal ilişkiler, sanatsal yönelimler kısacası gerçek dünya yaşantılarının hepsinin üzerinde bir yoğun eylem gerçekleştiriliyorsa ve bu eylem de ne madalya ne onur ödülü vb. gözetilmeden eylemin kendisi amaçsa bu oyun tıpkı bir *Ütopya yaşamı* gibidir. Böyle bir Ütopya yaşamının en önemli bozucusu oyunun oyundan başka bir amaç için oynanmasıdır. Bu tür amaçlar oyunun *yaşamının üzerinde olma* özelliğini ortadan kaldırmaktadırlar. Oyunun kendisi için, oyun için oynanması gerekir. [Atilla Erdemli (2002), *Spor Felsefesi* adlı kitabında sporun ne için yapılmaması gerektiğini geniş biçimde anlatır].

Oynayan insan o zaman gerçeklikteki katılığın üzerinde özel bir zaman geçirecektir. Üstelik bu zaman sert kurallar uyarınca yaşanan ve sanki bir Ütopya düzenindeymişçesine keyifli bir zaman olacaktır. *Suits*, belki de, insanın tüm yaşamını ‘oyun (play)’ ya da diğer bir deyişle ‘oynama (playing)’ olan etkinliklere adamanın ‘ütopik’ olduğunu düşündüğünden, bir Ütopya tasarlamıştır. O'nun Ütopya fikrinden yola çıkarak, ‘oyun (game)’ ya da ‘oyun oynama (game playing)’ ve ‘oyun

(play)' ya da 'oynama (playing)' karşılığını anlamak mümkündür. Suits, günlük yaşamada "iş" olarak adlandırılabilir "organize" olmuş etkinliklerin tamamının Ütopya düzeninde *spor olacağını belirtir*. "Yani iş olarak gördüğümüz her şey, hatta organize uğraşın her türlü örneği Ütopyada var olmaya devam ediyorsa, spor haline gelir. ...Öyle ki hokey, beysbol, golf, tenis gibi sporların yanı sıra iş yönetimi, hukuk, felsefe, üretim yönetimi, motor tamiri, reklam gibi pratik amaçlara yönelik, sonsuza dek uzanan sporlar da vardır" (Suits, 2012). Bu bir çelişki değilse nedir? Burada örtük kalmış bir yaşama ve insan anlayışı fark ediliyor. İnsan tüm etkinliklerini bir oyun olarak, kendi özü gereği yapacak olursa, bu durumda o bir Ütopyadaymışçasına yaşar. Böyle bir anlayış gerçekten bir Ütopya düzenidir. Orada birey kendisine sunulmuş, doğru ve geçerli olduğu uyarılmış davranışlar yerine, kendi içselliklerinden, kendi özünden türeyen bir *içkin ahlak* uyarınca yaşayacaktır.

Suits'in oyun kavramından spor kavramına geçişini görebilmek için *Sporun Öğeleri* başlıklı makalesine bakmak gerekir. Bu makalede Suits, spor olarak adlandırdığı etkinlikleri, ilkin oyun oynama tanımının tüm öğelerinin yanında, 'fiziksel beceri oyunu olma' ve 'belirli bir süre devam eden takipçiye sahip olma' ve 'kuralları, organizasyonu vd. belirleyen bir geleneğe/kuruma sahip olma' ölçütleriyle tamamlar (Suits, 1973). Ancak daha sonra yaygın olarak 'spor' diye adlandırılan tüm etkinliklerin oyun oynama öğelerini içermediğini fark eder. Örneğin; dalış sporunun prelusorik amacı yoktur. Sadece bazı sporların oyun oynama olmamasından dolayı, sporu ikiye ayırır:

1. **Sportif oyunlar:** Futbol, basketbol, hentbol, koşu, boks, buz hokeyi vb.
2. **Sportif performanslar:** Dalış, cimnastik, buz pateni vb.

Bu noktada, Suits'in görüşünde bir spor sınıflandırmasıyla da karşılaşmıyoruz. Oysa *sportif oyunlar* ve *sportif performanslar* ayrımı bir spor sınıflandırmasını çağrıştırmaktadır. Suits, görüşünde ağırlıklı olarak çözümlemeci bir tutumla oyun ve spor kavramlarını ele almıştır. Kavram çözümlemelerinin spor gibi insanla dolu olan bir konuda ne kadar yeterli olacağı tartışılması gereken bir konudur. Nitekim, insan neden oyun oynar? İnsan neden spor yapar? gibi soruları kitabında da, makalelerinde de pek bulamayız. Bu iki soruyu yanıtlayabilmek için *insanın varlık yapısı* önemli çıkış noktaları verecektir. Örneğin, Suits belirlediği ototelik anlayıştan hareketle *yaratıcı oyun ve/veya yaratıcı spor* kavramlarına girebilirdi. Bu kavramlar bakımından oyun ve spor anlayışları günümüzde giderek önem kazanan bir başka kavrama bizi götürecektir: *Sportif Özgürlük*. Oynayan insan ya da sporcuyu mekanik bir iş mi yapmaktadır? Oyunu ve sporu ne ölçüde mekanizm ile açıklayabiliriz?

Çocuk oyunları çocuğa neşe, sevinç vermektedir. Çocuklar oyun oynarlarken veya kendilerine özgü sporları yaparken yaşadıkları coşkulu mücadeleyi büyüdükçe kayıp mı ediyorlar? Suits'in içinde yaşadığı felsefe ortamına hiç uzak olmayan iki önemli İngiliz düşünürü var: Bentham ve Mill. İngiliz ve Amerikan düşünme ve yaşama anlayışına önemli etkileri bulunan bu iki düşünürün temel dayanakları aynıdır: *İnsan haz isteyen bir varlıktır. İnsan acıdan kaçır ve hazzıya yönelir. En önemli ceza hazdan uzak kalmak ve de acı çekmektir* (Bentham, 1988; Mill, 1978). Bu iki düşünür de Haz kavramını mutluluk ile örtüşürmektedirler. Mutluluk ve haz arasında ilişkiler

bulunmasına karşın tam olarak örtüştükleri söylenemez. *Haz (hedone)* ve *mutluluk (eudaimonia)* ayrılığı; ilk kez Antikçağ'da Sokrates ile Sofistlerin görüş ayrılığında ortaya çıkar. Bu ayrılık giderek gelişir. Kıta Avrupası felsefe ortamında ağırlıklı olarak *mutluluk* önemsenirken, İngiliz ve Amerikan dünya görüşlerinde ağırlıklı olarak *haz* yer bulur. Şimdi burada bir soru gündeme geliyor: oyun ile *haz* ve/veya *mutluluk* arasında bir ilişki var mıdır; varsa nasıl bir ilişkidir? Bu soru yukarıda değindiğimiz oyun ve spor etkinliklerinin bir mekanik etkinlik olup olmadıklarıyla da ilgilidir.

Bu sorun neden bu kadar öne çıkıyor? Çünkü, insan yaşamında ne *haz* ve ne de *mutluluk* kendi başına ortaya çıkmaz; ancak bir etkinlik, belli bir amaca yönelik bir eylem ile insan bu duygulanımları yaşar. Şimdi soru şu; mekanik bir etkinlik sporcuya *haz* ya da *mutluluk* verir mi? Bunun için profesyonel sporcuların hangi bakımdan ve ne kadar *mutlu* olduklarına bakmamız gerekir. Ayrı deyişle bir sporcu *ototelik etkinlikten mi, yoksa araçsal etkinlikten mi* *haz* duyar ya da *mutlu* olur? Suits'in görüşünden bakarsak, bu soruya *ototelik etkinlik* cevabını vermemiz gerekmektedir. Yukarıda Erdemli'nin görüşünden hareketle şöyle bir saptama yapmıştık: "Birey herhangi bir etkinliği yapmaktan *haz* duyuyorsa; orada kendisini aşmanın, yaratıcı olmanın coşkusunu yaşıyor ve o etkinlikten *mutlu* oluyorsa *amacı kendisinde olan; ototelik* bir etkinlik yapmaktadır. Öte yandan; birey herhangi bir etkinliği farklı bir amacı gerçekleştirmek için yapıyorsa, etkinliği sonunda o amaca ulaşmaktan *mutlu* olacaksa, yaptığı *araçsal etkinlik*dir" (Erdemli, 2008). Araçsal etkinlikte bireyin her zaman oyunun kurallarına isteyerek bağlı kaldığı söylenemez; çok zaman kurallara uymaya zorlanmaktadırlar. Bireyin yapıcı ve yaratıcı olduğu etkinlikler, birey ister oynuyor ister spor yapıyor olsun, onun kendi özgürlüğünü yarattığı, ototelik etkinliklerdir. Antikçağ'dan günümüze insan ve yaşama sorunu üzerine düşünenlerin hemen hepsi insanın mutluluğunu yapıcı ve yaratıcı etkinliklerinin olağan sonucu olarak görmüşlerdir. Öyleyse, buradan hareketle sorulması ve incelenmesi gereken başka bir sorun ortaya çıkar: *Spor ve oyun ile özgürlük ilişkisi* nasıldır?

KAYNAKLAR

- Bentham, J** (1978). *The Principles of Morals and Legislation*. London: Prometheus Books.
- Erdemli, A.** (2002). *Temel Sorunlarıyla Spor Felsefesi*. İstanbul: E Yayınları.
- Erdemli, A.** (2008). *Spor Yapan İnsan*. İstanbul: E Yayınları.
- Falcon, A.** (2015). "Aristotle on Causality" içinde Edward N. Zalta (ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*.
<https://plato.stanford.edu/archives/spr2015/entries/aristotle-causality>.
- Huizinga, J.** (2013). *Homo Ludens*. (Çev.: M. A. Kılıçbay). 4.baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Mill, J. S.** (1978). *On Liberty*. London: Hackett Publishing.
- Suits, B.** (1967a). What Is a Game?, *Philosophy of Science*, 34(2):148-156.
- Suits, B.** (1967a). Is Life a Game We Are Playing?, *Ethics*, 77(3):209-213
- Suits, B.** (1973). "Elements of Sport" içinde *The Philosophy of Sport: A Collection of Original Essays*, Robert G. Osterhoudt (ed.). IL: Charles C Thomas Publishers. ps. 48-64.
- Suits, B.** (1977). Words On Play, *Journal of the Philosophy of Sport*, 4(1):117-131.

- Suits, B.** (1988). Tricky Triad: Games, Play, and Sport, *Journal of the Philosophy of Sport*, 15(1):1-9.
- Suits, B.** (2004). Venn and the Art of Category Maintenance, *Journal of the Philosophy of Sport*, 31:1, 1-14.
- Suits, B.** (2012). *Çekirge Oyun Yaşam ve Ütopya*. (Çev.: Süha Sertabiboğlu) 2. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bireysel Şiddet Açısından Spor Medyasının Etkileri

The Effects of Sports Media in Terms of Individual Violence

M. Yalçın TAŞMEKTEPLİĞİL*
Veysel KÜÇÜK**
Seydi KARAKUŞ***
Arslan KALKAVAN****

Öz

Bu çalışma, yazılı ve görsel medyada yer alan haber ve programların bireysel şiddet açısından etkilerini belirlemek, kişilerin saldırganlık veya fair-play'e yönelmelerinde etkili olabileceği düşünülen haber ve programların analizini yapmak ve bu konuda çözüm önerileri sunmak amacıyla taşınmaktadır.

Çalışmanın örneklemini, Türkiye'nin 6 coğrafi bölgesinde yer alan 8 İl'deki 1170 gönüllü kişi (erkek: % 58,7; kadın %41,3) oluşturmaktadır. Araştırmada bilgi toplamak amacıyla 14 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemesinde frekans, yüzde ve Ki-Kare dağılım ve analizlerinden yararlanılmış, böylece spor medyasının bireysel şiddet açısından etkileri örneklemin; yaş, cinsiyet, meslek ve eğitim özellikleri yönünden ne derece farklılaştığı değerlendirilmiştir.

Çalışma sonuçlarına göre "medyadaki spor programlarını takip etme" kadınlara göre erkeklerde, kamu ve serbest çalışana göre de öğrencilerde anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Medya yayımlarını takip yaş yükseldikçe düşmektedir. Eğitim kademelerinde ise en düşük izlenme oranı ilköğretim kademesi mezunlarında görülmektedir. Diğer yandan, medyada yer alan spor programlarının eğitim açısından yeterliliğinde; yaş, cinsiyet ve meslek özellikleri açısından herhangi bir farklılığa rastlanmazken, eğitim seviyesinde lise kademesi lehinde önemli bir değişim belirlenmiştir. TV spor programlarının şiddeti artırma yönündeki etkisine katılımda ise, yaş ve meslek grupları açısından anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. 13-30 yaş arası gruplar 31-50 yaş gruplarına göre, TV programlarının şiddeti artırma yönündeki değerlendirmesine daha çok katılmaktadırlar. Bu görüş öğrencilerde de yüksek orandadır. Spor medyası yazarları hakkındaki düşünceler katılımcıların yaş ve eğitim değişkenlerinde anlamlı bir değişim göstermiştir. Burada daha çok yazarların "yanlı" olmaları hususunun 13-30 yaş grupları ve lise-üniversite mezunlarında sorun olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

* Prof. Dr., OnDokuz Mayıs Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, myalcint@omu.edu.tr

** Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi, Spor Bilimleri Fakültesi, veysel.kucuk@marmara.edu.tr

*** Dumlupınar Üniversitesi, Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu, seydi.karakus@dpu.edu.tr

**** Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu, arslan.kalkavan@erdogan.edu.tr

Çalışmanın bir başka sonucuna göre, spor medyasının bireyler üzerindeki etkisi, sadece yaş ve eğitim durumu değişkenlerinde anlamlıdır. Spor medyasının fanatizmi tetiklenmesi konusunda tam bir görüş birliği olduğu söylenebilir.

Diğer yandan bütün katılımcılar, medya spor yayın ve haberlerinin spor eğitimini işlevseltirmek yönünden yetersizliğini vurgulamakta, futbolla ilgili yayınların yerine sağlık ve spor bilgisini arttırıcı, hatta spora katılımı özendirici programlara öncelikle yer verilmesi gerektiği görüşünü dile getirmektedir. Sonuç olarak, medya yayın ve haberleri okuyucu ve izleyici dikkatini çekmek niyetiyle belirli kalıplar içinde sunulurken, daha titiz davranılmalı, gerek psikolojik gerekse toplumsal algının bireyleri şiddet ve saldırgan davranışlara yönlendirebileceği dikkate alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Medya, Şiddet, Televizyon, Gazete

Abstract

The purpose of this study is to find out the effects of news and programs in printed and visual media in terms of individual violence, analyze the news and programs which are thought to have an effect on individual's inclining to aggression or fair-play and present suggestions on this issue.

The sample of the study consists of 1170 volunteers (men: 58.7%; women: 41.3%) from 8 cities in 6 different geographical regions in Turkey. A questionnaire with 14 questions was used to collect data in the study. Frequency, percentage and Chi-square distribution and analyses were used for the statistical analysis of the data in order to assess the effects of sports media in terms of individual violence and to what extent the age, gender, occupation and educational features of the sample affects these effects. According to the results of the study, the ratio of 'following sports programs in the media' was found to be significantly higher in men compared to women and in students compared to public officers and self-employed. The ratio of 'following media' was found to decrease as the age increases. In terms of educational status, primary education graduates were found to have the lowest rate of viewing. On the other hand, in terms of the educational sufficiency of sports programs in media, no difference was found in age, gender and occupational features, while a significant difference was found in high school level. In terms of agreeing with the effect of TV sports programs towards increasing violence, a significant difference was found in terms of age and occupation groups. 15-30 age group was found to agree more that TV programs increased violence when compared with the 31-50 age group. The rate of this view was high in students.

Thoughts about sports media authors showed a significant difference in terms of the variables of participants' ages and educational status. It was found that the issue of authors' being "biased" was seen as a problem in 13-30 age group and high school and university graduates. Another result of the study was that the effect of sports media on individuals was effective only on the variables of age and educational status. It can be said that there is a complete consensus on the view that sports media triggers fanaticism.

On the other hand, all of the participants mentioned the insufficiency of media sports broadcasts and news in terms of making sports education functional and stated that instead of broadcasts about football, programs that increase health and sports knowledge and encourage participation in sports should be prioritized. As a conclusion, while media broadcasts and news are presented within specific patterns in order to attract the attention of readers and viewers, the media should be more careful and should take into consideration that psychological or social perceptions can lead individuals to violence and aggressive behaviors.

Keywords: Media, Violence, Television, Newspaper

GİRİŞ

İletişim kavramı, bilgi akışını ifade eden geniş bir açılıma sahiptir. Bu yüzden iletişim, bir “yayımlama eylemi” olduğu kadar “alma ve tepki göstermeyi de kapsar. Günümüzde hızla gelişen ve yaygınlaşan bir iletişim çağı yaşanmakta, bu ise insanlar ve toplumlar arasındaki diyalogo daha güncel ve etkileyici kılmaktadır (Karaküçük ve Yenel, 1999). Bu nitelikteki haberleşmenin bazı tekniklerle, çok sayıda kişiyi etkileyecek biçime getirilmesine kitle haberleşmesi (mass communication), burada kullanılan araçlara da kitle haberleşme araçları (mass media) denilir (Döşyılmaz, 1998).

Yazılı ve görsel iletişim olarak kabul edilen kitle iletişi araçlarının en önemlileri televizyon ve gazetelerdir. Televizyon ve gazetelerin sporla ilgili yayınları kitleleri manipüle etmede kullanılan en önemli kısımlardır. Çünkü spor programları ve gazetelerin spor sayfaları izleyici ve okurların bakmayı ihmal etmedikleri bölümlerdir. Hatta birçok okurun gazeteyi spor sayfasından başlayarak okuduğu ve birçok kişinin de sadece spor haber ve programları izlediği söylenebilir. Öyleyse günümüzde haber almak veya izlemek bir alışkanlık halini almıştır (Öztürk ve Ark., 1996). Çok sayıda insanın gerek bilgi edinmek, gerekse boş vakitlerini değerlendirmek amacıyla kitle iletişim araçlarına yönelmeleri medyanın insanlar üzerinde etkili olmasına yol açmaktadır”

Kitle iletişim araçlarının fonksiyonları, genel olarak; haber ve bilgi sağlama, sosyalleştirme, motivasyon, tartışma ortamı hazırlama, eğitimin kültürünün gelişmesine katkı, eğlendirme ve bütünleştirme olarak sıralanabilir (Yetim, 2000).

Kitle iletişim araçlarının kaynak ve hedef kitle açısından işlevleri esas alındığında, medya amacına ulaşır ve görevini yapmış olur. Bütün bu değerlerin yanında, spor yazar ve programcıları spor alanlarındaki iş dünyasının ekonomik çıkarlarını, mesleki ve profesyonel normları ile spor kamusunun duygusal yatırımlarını uzlaştırma gibi bazı zorunluluklara da uymak durumundadırlar (Karaküçük ve Yenel, 1999).

Bilindiği gibi, sporun yarışmaya yatkın doğası, eski zamanlardan beri, insanlar arasında üstünlük mücadelelerine yol açmıştır. Bu mücadeleler çoğu kez insanlar ve toplumlar arasındaki ilişkileri düzenleyici ve geliştirici roller oynamışlarsa da bunların oran olarak az, sayı olarak ise hiç azımsanmayacak bir kısmı düşmanlıklara sebep olmuş ya da var olan düşmanlıkları körüklemiştir. Şüphesiz bu durum, bir kimseye veya bir şeye aşırı düşkünlük ve tutkuyla bağlılık, taassup yahut bağnazlık (Bayhan, 2000) sözcüklerinde anlam bulan “fanatizm” kavramını ortaya çıkarmıştır. Özellikle futbol, birçok bakımdan gençlerin anlamlı, heyecanlı ve zevkli buldukları etkinlik türleri için son derece elverişli bir ortamdır.

Futbolda şiddet eğilimi 1950’li yılların sonlarına kadar gündemi çok meşgul etmezken 1960’lı yılların başından itibaren yeniden yükselişe geçmiş, hatta 1970-80’li yıllarda özellikle İngiltere’nin önemli sorunlarından birisi halini almıştır. 1980’li yıllardan itibaren de şiddet eğilimi bir hastalık gibi dünyanın birçok ülkesine yayılmıştır. Halen bu tür davranış ve eğilimler, futbolda karşımıza çıkan önemli sorunların başında olmaya ve gündemi meşgul etmeye devam etmektedir

(Taşmektepligil ve ark, 2015). Bu çerçevede futbol fanatizmi, bir futbol maçı öncesinde, anında veya sonrasında kasıtlı olarak tasarlanmış gibi görünen ve şu ya da bu derece şiddet içerebilen olayları kapsamaktadır. Fanatizm olaylarında maça girerken dövüşme ve düzen bozucu davranış amacı taşımayan seyirciler bulunmakla birlikte, en ısrarlı bir şekilde saldırganlık ve şiddeti maça gitmenin ayrılmaz bir parçası olarak gören izleyiciler de vardır (İkizler, 1994).

Saldırganlık; duygu, niyet, amaç ve davranış öğeleri ile birlikte değerlendirilmesi gereken çok yönlü bir kavramdır. Bu manada, fazlasıyla gayri meşru yahut tasvip edilemez tutumlara karşılık düşer. Fakat ne var ki, şiddetin uygulayıcısı tarafından özellikle bu öge kolaylıkla küçümsenir, hatta tümüyle göz ardı edilir (Acet, 2001). Oysa şiddet, kültürel değer ve normlardan oluşan devasa bir geridir.

Gerçekten bazı araştırmacılar eğitim ve öğrenimle bir hayat boyu geliştirilenin, kişiliğin cilası olduğunu ileri sürmüşlerdir. Doğrudan davranışı ve heyecanları düzenlemeye yönelik sistemli bir eğitim veya tedavi uygulanmadığı takdirde insanın anlık tepkilerinin hiç azımsanamayacak bir bölümünün ilk kazanılan bilgi, öğrenme, şartlanma; kısacası, daha önce anlatılan temel kalıplar doğrultusunda olduğu bilinir. Bu temel kalıpların davranış düzeyinde sağlığa zarar vermeyecek biçimde yeniden programlanması belki günün birinde hücre hafızası düzeyinde bir değişim sağlanmasını mümkün kılacaktır (Baltaş ve Baltaş, 1990).

Bununa birlikte çoğu kez içinde şiddet bulunduran futbol fanatikliği olgusunu biçimlendiren özgün nitelikler arasında; kitle iletişim araçlarının yapısındaki ve işleyişindeki değişimler ile rekabetle üretilmiş ve popülist “haber değeri taşıma” kavramıyla bütünleşmiş “bulvar” (tabloid) basınının ortaya çıkışı gösterilebilir (Dunning ve ark., 1989). Gerçekten günümüzde özellikle televizyonun etkisiyle, kitle kültürünün yerini popüler kültürün aldığı görülmektedir. Hatta fertler için bu kültür, yavaş yavaş dünyayı yeni baştan algılama biçimine dönüşmekte, yaş ve sınıf farkı gözetmemektedir (Yetim, 2000). Elbette kitle iletişim araçları bu sürece kendi başına yol açmamıştır. Fakat bir tür kendi gerçekleşmesini kendisi sağlayan kehanet gibi, medya tutumunun futbol fanatikliğinin bugünkü açık seçik biçimine kavuşmasında önemli bir rol oynadığı söylenebilir (Dunning ve ark., 1989).

Bu alanda yapılan birçok araştırmada spor medyası ve şiddet ilişkisi net bir şekilde ortaya konulmuştur. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından sporda şiddetin önlenmesi amacıyla 2013 yılında, kulüp temsilcileri, kulüp güvenlik sorumluları, taraftar temsilcilikleri, spor medyası temsilcilikleri, gençlik hizmetleri ve spor il müdürlüğü görevlileri ile özel güvenlik teşkilatının görüşleri alınmış ve elde edilen veriler istatistiksel olarak analiz ve senteze tabi tutulmuştur. Bu sonuçlara göre; sporda şiddete etki eden faktörlerin sırasıyla; taraftarın tutum davranışları (%25,93), kulüp yöneticileri, sporcu ve teknik heyetin tutum ve davranışları (%16) ve nihayet medya (%12,43) olduğu tespit edilmiştir (Emniyet Gn.Md., 2013, s. 168). Değişik tarihlerde farklı kişi ve kurumlar tarafından sporda şiddetin kaynağını belirlemek amacıyla yapılan araştırmalarda ise sırasıyla; “seyircilere göre”, % 68.6, % 54.8, %44.5, %17.9 oranlarında, polise göre, %34.9 oranında (Özsoy, 2012). TBMM tarafından yürütülen bir araştırmada da %14 oranında sporda şiddetin sorumlusu olarak spor medyası gösterilmektedir. (TBMM Araştırma Komisyonu Raporu 2011).

Diğer taraftan, seyirci davranışını etkileyebilecek etkenler genel manada sorgulandığında aşağıdaki gibi bir liste karşımıza çıkmaktadır (Acet, 2001, Güçlü ve ark, 2014, Köknel, 1996, Devlet Planlama Teşkilatı, 1990

- Seyirci kitesinin büyüklüğü ve yoğunluğu,
- Seyircilerin durduğu yer ve maçı izleme şekli (oturarak ve ayakta),
- Beraber söylenen tezahüratlar (şarkı, marş ve türküler) ve sesin şiddeti,
- Seyircinin duygu durumu (acı, can sıkıntısı, kaygı-endişe, korku, kızgınlık, aşırı sinir duyarlılığı, kin, nefret ve düşmanlık),
- Spor kültürü ve kuralları hakkında yeterince bilgi sahibi olunmaması,
- Medyanın seyircileri tahrik edici haberler vererek olumsuz etkilemesi,
- Amigoların, federasyon ve kulüplerin seyirciyi olumsuz etkilemesi,
- Aşırı rekabet hissini baskısının olması,
- Hakemlerin istenmeyen kararları,
- Sporcuların kavga etmesi,
- Yenilgi ve başarının önemi”

Aslında “Sosyal Öğrenme” teorilerine göre saldırganlık yahut şiddet, öğrenilen bir davranıştır ve saldırgan örnekleri gözlemek bireydeki durdurucu, frenleyici mekanizmayı bozar. Bu teorilere göre sahadaki şiddet hareketi, seyircide daha da büyük saldırganlık oluşturur (Özbaydar, 1983). Bu olayları abartılı bir şekilde medyada yayınlamak ise kitlelerin şiddet duygularını tahrik edebilir.

Saldırgan davranışların öğrenilmesinde iki temel kaynak, aile ve kitle iletişim araçlarıdır. Çocukların ilk ve en önemli modeli, aile büyükleridir. Bu kişilerin saldırganlık da dahil olmak üzere her türlü davranışları çocukları tarafından taklit edilir. Yaş ilerledikçe sosyal çevre genişler. Bunun en uç noktasında bütün dünyayı evimize getiren kitle iletişim araçları yer alır. Bir futbolcunun yaptığı faulü hakemin görmemesi, bu sporcuyla, aynı davranışı tekrar etmesi konusunda cesaretlendirir. Bu maçın televizyondan yayınlanması durumunda ise, hakeme fark ettirmeden faul yapma şeklinde saldırgan davranışın çok daha geniş bir kesim tarafından taklit edilmesi ihtimali doğar (İkizler, 1994).

Yukarıda ifade edilen bilgiler doğrultusunda araştırmamızın amacı; yazılı ve görsel medyada yer alan haber ve programların bireysel şiddet açısından etkilerini belirlemek, kişilerin saldırganlık veya fair-play'e yönelmelerinde etkili olabileceği düşünülen gazete haberleri ve televizyon programlarının analizini yapmak ve çözüm önerileri sunmaktır.

MATERYAL VE METOT

Bu çalışmada betimleyici araştırma metodu kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Türkiye'de yaşayan tüm halk, örneklemini ise; altı coğrafi bölgede yer alan (Güneydoğu Anadolu bölgesine

gönderilen anketlerden yanıt alınmadığı için çalışmaya dahil edilememiştir); Ankara, Erzurum, Giresun, Hatay, İstanbul, Muğla, Samsun ve Sinop illerinde ikamet eden, 687'si erkek, 483'ü kadın olmak üzere tesadüfi olarak seçilmiş toplam 1250 kişi oluşturmaktadır. Ancak hatalı ve cevaplanmayıp boş bırakılan 80 anket çıkarılarak toplam 1170 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Çalışmadan veri toplamak amacıyla uzman görüşü alınarak araştırmacılar tarafından, bir anket hazırlanmıştır. Ön uygulama anketi, araştırma kapsamına yer almayan 150 kişiye uygulanmış ve böylece veri toplama anketinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması gerçekleştirilmiştir. Ön uygulama anketinde yer alan ve madde toplam korelasyonu 30'un altında kalan bir madde anketten çıkartılmıştır. Çıkartılan maddeden sonra kalan 14 madde ile asıl uygulama anketine son şekli verilmiştir. Anketin güvenilirlik katsayısı cronbach alpha .80 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS istatistik programından (SPSS 16 v.) yararlanılmıştır. Bu kapsamda elde edilen verilerin frekans, yüzde ve Ki-Kare dağılım ve analizleri hesaplanmış ve sonra örnekleme yer alan bireylerin yaş, cinsiyet, meslek ve eğitim özellikleri yönünden değerlendirilmesi yapılmıştır.

BULGULAR

Çalışmanın bulguları “medyada spor programlarını takip”, “medyada yayınlanan spor programlarının sportif eğitim açısından yeterliliği”, “televizyon spor programlarının şiddeti artırıcı etkisi”, “katılımcıların spor medya yazarları hakkındaki düşünceleri”, “spor medyasının bireyler üzerinde oluşturduğu etkiler” ve “katılımcılara göre medyada öncelikli yayınlanması istenen program türleri” başlıkları altında toplam altı tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 1: Medyadaki Spor Programlarını Takip Etme Oranı

DEĞİŞKENLER		SEÇENEKLER													
		Televizyon							Gazete						
		Sık	%	Arada	%	Hiç	%	P	Sık	%	Arada	%	Hiç	%	P
Yaş	13-20	165	14.1	259	22.1	48	4.1	.035	122	10.4	254	21.7	96	8.2	.010
	21-30	194	16.6	223	19.1	47	4.0		144	12.3	238	20.3	82	7.0	
	31-40	38	3.2	51	4.4	14	1.2		32	2.7	41	3.5	30	2.6	
	41-50	58	5.0	52	4.4	21	1.8		50	4.3	55	4.7	26	2.2	
Cinsiyet	Erkek	377	32.2	273	23.3	37	3.2	<.001	282	24.1	337	28.8	68	5.8	<.001
	Kadın	78	6.7	312	26.7	93	7.9		66	5.6	251	21.5	166	14.2	
Meslek	Serbest	97	8.3	76	6.5	26	2.2	<.001	72	6.2	93	7.9	34	2.9	.003
	Kamu	119	10.2	157	13.4	48	4.1		98	8.4	143	12.2	83	7.1	
	Öğrenci	239	20.4	352	30.1	56	4.8		178	15.2	352	30.1	117	10.0	
Eğitim	İlköğretim	67	5.7	78	6.7	31	2.6	.009	47	4.0	78	6.7	51	4.4	.012
	Lise	228	19.5	319	27.3	69	5.9		176	15.0	326	27.9	114	9.7	
	Üniversite	160	13.7	188	16.1	30	2.6		125	10.7	184	15.7	69	5.9	

Görsel ve yazılı medyadaki spor programlarını izleme, cinsiyet ve meslek gruplarında anlamlı bulunmuştur ($p<0,005$) (Tablo 1). Buna göre, erkeklerin önemli çoğunluğu hem televizyon spor programlarını (%32,2), hem de gazetelerin spor sayfalarını (%28,8) çok sık izlemektedir. Bu oranların kadınlardaki görünümü ise hayli düşüktür (TV: %6,7, Gazete: %5,6). Diğer yandan meslek gruplarında; gerek televizyonu, gerekse gazeteleri, çok sık takip etme, en yüksek değere, öğrenci gruplarında ulaşmaktadır (TV: %20,4, Gazete: %15,2).

Tablo 2: Medya Spor Programlarının Sportif Eğitim Açısından Yeterliliği

DEĞİŞKENLER		SEÇENEKLER													
		Televizyon						Gazete							
		Evet	%	Kısmen	%	Hayır	%	P	Evet	%	Kısmen	%	Hayır	%	P
Yaş	13-20	72	6.2	175	15.0	225	19.2	.023	58	5.0	157	13.4	256	22.0	.005
	21-30	56	4.8	143	12.2	265	22.7		44	3.8	125	10.7	294	25.2	
	31-40	19	1.6	33	2.8	51	4.4		12	1.0	36	3.1	55	4.7	
	41-50	11	0.9	53	4.5	66	5.6		11	0.9	57	4.9	62	5.3	
Cinsiyet	Erkek	96	8.2	241	20.6	349	29.9	.673	81	6.9	224	19.2	381	32.6	.242
	Kadın	62	5.3	163	13.9	258	22.1		44	3.8	151	12.9	286	24.6	
Meslek	Serbest	27	2.3	67	5.7	104	8.9	.960	25	2.1	64	5.5	109	9.3	.633
	Kamu	41	3.5	110	9.4	173	14.8		27	2.3	111	9.5	186	15.9	
	Öğrenci	90	7.7	227	19.4	330	28.2		73	6.3	200	17.1	372	31.9	
Eğitim	İlköğretim	39	3.3	71	6.1	65	5.6	<.001	32	2.7	68	5.8	75	6.4	<.001
	Lise	80	6.8	212	18.1	324	27.7		65	5.6	197	16.9	353	30.2	
	Üniversite	39	3.3	121	10.4	218	18.6		28	2.4	110	9.4	240	20.5	

Görsel ve yazılı basının sunduğu spor programlarının, “sportif eğitim açısından yeterliliği” ile katılımcıların eğitim durumu arasında yüksek düzeyde anlamlı değişim gözlenmiştir ($p<0,05$) (Tablo 2). Medyanın halka arz ettiği programlar, spor eğitimi yönünden, bütün eğitim kademelerince yetersiz görülmektedir. Özellikle bu oran, lise (TV: %27,7, Gazete: %30,2) ve üniversite mezunlarında önemli seviyededir (TV: %18,6, Gazete: %20,5). Bulgular ilköğretim, lise ve üniversite mezunları olarak beraberce değerlendirildiğinde; yayınları sportif eğitim açısından yeterli bulanlar (TV: %13,4, Gazete: %10,7) ile kısmen yeterli ve yetersiz bulanlar (TV: %86,5, Gazete: %89,2) arasında oldukça büyük fark vardır. Katılımcıların eğitim durumlarına göre ortaya çıkan görünüm, diğer değişkenler (yaş cinsiyet ve meslek) bakımından da farklı değildir.

Tablo 3: Televizyonlardaki Spor Programlarının Şiddeti Arttırıcı Etkisi

Değişkenler		Seçenekler								P
		Evet		Bazı Programlar		Bazı Konuşmacılar		Hayır		
		F	%	F	%	F	%	F	%	
Yaş	13-20	83	7.1	192	16.4	87	7.4	110	9.4	<.001
	21-30	94	8.0	176	15.0	98	8.4	96	8.2	
	31-40	38	3.2	30	2.6	21	1.8	14	1.2	
	41-50	31	2.7	34	2.9	45	3.8	21	1.8	
Cinsiyet	Erkek	147	12.6	245	20.9	143	12.2	152	13.0	.388
	Kadın	99	8.5	187	16.0	108	9.2	89	7.6	
Meslek	Serbest	48	4.1	59	5.0	48	4.1	44	3.8	.002
	Kamu	79	6.8	109	9.3	83	7.1	53	4.5	
	Öğrenci	119	10.2	264	22.6	120	10.3	144	12.3	
Eğitim	İlköğretim	44	3.8	58	5.0	35	3.0	39	3.3	.319
	Lise	126	10.8	223	19.1	130	11.1	137	11.7	
	Üniversite	76	6.5	151	12.9	86	7.4	65	5.6	

Televizyon spor programlarının şiddeti arttırıcı etkisi ile yaş ve meslek grupları arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,005$). (Tablo3)

Televizyonlardaki bazı konuşmacı ve spor programlarının şiddeti arttırıcı etkisine özellikle 13-20 (%16,4), 21-30 (%15) yaş grupları ve öğrenciler inanmaktadır.

Tablo 4: Katılımcıların Spor Medyasındaki Yazarlar Hakkındaki Düşünceleri

Değişkenler		Seçenekler												P
		Çok Yararlı		Tahrik Edici		Yanlı		Tansiyon Arttırıcı		Çok Bilgili		Eğitimsiz		
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Yaş	13-20	48	4.1	65	5.6	192	16.4	94	8.0	21	1.8	52	4.4	.005
	21-30	23	2.0	70	6.0	203	17.4	95	8.1	6	0.5	67	5.7	
	31-40	7	0.6	24	2.1	38	3.2	13	1.1	2	0.2	19	1.6	
	41-50	12	1.1	16	1.3	60	5.1	25	2.1	3	0.3	15	1.2	
Cinsiyet	Erkek	59	5.0	99	8.5	308	26.3	115	9.8	16	1.4	90	7.7	.034
	Kadın	31	2.6	76	6.5	185	15.8	112	9.6	16	1.4	63	5.4	
Meslek	Serbest	17	1.5	32	2.7	81	6.9	38	3.2	6	0.5	25	2.1	.500
	Kamu	20	1.7	57	4.9	139	11.9	55	4.7	5	0.4	48	4.1	
	Öğrenci	53	4.5	86	7.4	273	23.3	134	11.5	21	1.8	80	6.8	
Eğitim	İlköğretim	23	2.0	29	2.5	60	5.1	36	3.1	7	0.6	21	1.8	.002
	Lise	53	4.5	91	7.8	264	22.6	112	9.6	21	1.8	75	6.4	
	Üniversite	14	1.2	55	4.7	169	14.4	79	6.8	4	0.3	57	4.9	

Örneklemin spor yazarları ile ilgili düşüncesi, yaş ve eğitim gruplarında anlamlı bulunmuştur ($p<0,005$) (Tablo 4). Spor yazarlarını yanlı görenler yaşa göre; 13-20 (%6,4) ve 21-30 yaş gruplarında (%17,4), eğitim durumuna göre de; lise (%22,6) e üniversite mezunu (%11,9) gruplarında en yüksek orana ulaşmaktadır. Bu oransal farklılık yazarların “tahrik edici” ve “tansiyon artırıcı” görülme seçeneklerinde de belirgindir. Konu bütün değişkenler açısından ele alındığında, spor yazarlarını “olumlu” bulanlarla “olumsuz” bulanlar arasında oransal manada büyük farklar vardır. Mesela erkek ve kadınlarda bu oran; erkek için %6,4 olumlu, %52,3 olumsuz, kadınlarda %4 olumlu, %377,3 olumsuz şeklindedir.

Tablo 5: Spor Medyasının Bireyler Üzerinde oluşturduğu Etkiler

Değişkenler		Seçenekler								P
		Dayanışma		Şehir Milliyetçiliği		Fanatizm		Spora Yönelim		
		F	%	F	%	F	%	F	%	
Yaş	13-20	51	4.4	46	3.9	247	21.1	128	10.9	<.001
	21-30	40	3.4	73	6.2	270	23.1	81	6.9	
	31-40	14	1.2	20	1.7	55	4.7	14	1.2	
	41-50	29	2.5	17	1.5	54	4.6	31	2.7	
Cinsiyet	Erkek	95	8.1	92	7.9	349	29.8	151	12.9	.015
	Kadın	39	3.3	64	5.5	277	23.7	103	8.8	
Meslek	Serbest	23	2.0	33	2.8	98	8.4	45	3.8	.082
	Kamu	49	4.2	46	3.9	165	14.1	64	5.5	
	Öğrenci	62	5.3	77	6.6	363	31.0	145	12.4	
Eğitim	İlköğretim	34	2.9	19	1.6	65	5.6	58	5.0	<.001
	Lise	70	6.0	84	7.2	320	27.4	142	12.1	
	Üniversite	30	2.6	53	4.5	241	20.6	54	4.6	

Spor medyasının bireyler üzerindeki etkisi, verilen seçeneklere göre sadece yaş ve eğitim durumu değişkenlerinde anlamlıdır ($p<0,005$) (Tablo 5). Katılımcılara göre bu etki, hem yaş (13-20; %21,1, 21-30; %23,1), hem de eğitim gruplarında (lise; 27,4, Üniversite; %20,6) öncelikle “fanatizm, sonra da “spora yönelim” olarak nitelendirilmektedir. Anlamlılık gösteren bu iki grupta fanatizmden sonra ikinci olan, medyanın halkı spora yönlendirdiği seçeneğidir. Fakat bu iki seçenek arasındaki fark hayli fazladır. Bununla birlikte, söz konusu etki, bütün bireylere göre ele alındığında; %53,5 “fanatizm”, %21,7 “spora yönelim”, %13,4 “şehir milliyetçiliği”, %11,4 “dayanışma” şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Tablo 6.1: Katılımcılara Göre Medyada Öncelikli Yayınlanması İstenen Program Türleri

Değişkenler		Sportif Bilgiyi Arttırıcı				Spora Katılımı Özendirici				Topla Oynanan Spor Müsabakaları				Bireysel Spor Müsabakaları			
		T	F	%	P	T	F	%	P	T	F	%	P	T	F	%	P
Yaş	13-20	1	144	13.6	<.001	3	86	8.1	.059	6	92	8.9	.002	5	91	8.9	.037
	21-30	1	120	11.3		2	111	10.4		5	105	10.1		6	134	13.1	
	31-40	3	26	2.5		2	20	1.9		5	33	3.2		6	27	2.6	
	41-50	4	27	2.5		1	26	2.4		6	24	2.3		6	31	3.0	
Cinsiyet	Erkek	1	191	18.0	.547	2	144	13.5	.107	5	133	12.8	<.001	6	164	16.0	.017
	Kadın	1	110	10.4		3	101	9.5		5	110	10.6		5	111	10.8	
Meslek	Serbest	1	49	4.6	.002	2	40	3.7	.449	6	34	3.3	<.001	6	46	4.5	.169
	Kamu	4	61	5.7		2	69	6.5		5	85	8.2		6	85	8.3	
	Öğrenci	1	194	18.3		2	128	12.0		5	128	12.3		6	143	14.0	
Eğitim	İlköğretim	1	37	3.5	.571	3	36	3.4	<.001	5	34	3.3	.633	6	39	3.8	.096
	Lise	1	172	16.2		2	122	11.4		5	123	11.8		6	131	12.8	
	Üniversite	1	92	8.7		1	88	8.2		5	86	8.3		6	104	10.2	

T:tercih sırası, F: kişi sayısı, P: Anlamlılık değeri

Tablo 6.2: Katılımcılara Göre Medyada Öncelikli Yayınlanması İstenen Program Türleri

Değişkenler		Çocuk Spor – Eğitim Programları				Sağlık İçin Spor Programları				Futbola İlgili Yayınlar			
		T	F	%	P	T	F	%	P	T	F	%	P
Yaş	13-20	3	94	8.9	.044	1	81	7.6	.034	7	135	13.0	.024
	21-30	3	99	9.4		2	84	7.9		7	172	16.5	
	31-40	3	24	2.3		1	30	2.8		7	39	3.8	
	41-50	2	28	2.7		1	27	2.5		7	26	2.5	
Cinsiyet	Erkek	3	140	13.3	<.001	4	111	10.4	<.001	7	154	14.8	<.001
	Kadın	2	110	10.5		1	137	12.8		7	218	21.0	
Meslek	Serbest	3	33	3.1	<.001	2	36	3.4	.027	1	57	4.9	<.001
	Kamu	3	75	7.1		1	73	6.8		7	108	10.4	
	Öğrenci	3	133	12.6		3	112	10.5		7	217	20.9	
Eğitim	İlköğr.	2	33	3.1	.351	1	39	3.6	0.774	7	44	4.2	.004
	Lise	3	125	11.9		1	107	10.0		7	188	18.1	
	Ünivrst.	3	91	8.7		2	67	6.3		7	140	13.5	

T:tercih sırası, F: kişi sayısı, P: Anlamlılık değeri

Ki-Kare dağılım testi sonucunda, medyada öncelikli yer alması istenen “sportif bilgiyi artırıcı” programlar ile yaş ve meslek grupları dağılımları arasında fark belirlenmiştir ($P < 0.05$). Sportif bilgiyi geliştirmeye yönelik programlar bireylerinin genelde birinci sırada izlemek istediği

yayınlar olarak dikkat çekmektedir. Aynı şekilde “spora katılımı özendirici” programlar ile eğitim durumu arasındaki tercih dağılımları da farklı bulunmuştur ($P<0.05$). Söz konusu seçenek bütün katılımcı grupları arasında ilk üç sırada tercih edilmektedir. Eğitim durumlarına göre bu tür programları medyada görmek isteyenler, birinci tercih ile üniversite mezunları (%8,2), ikinci tercihle lise mezunları (%11,4) ve nihayet üçüncü tercihle ilköğretim mezunları (%3,4) biçiminde ortaya çıkmıştır.

Araştırmada “çocuklara yönelik spor programları” ile “cinsiyet” ve “meslek” grupları arasındaki tercih dağılımı da farklılık göstermektedir ($P<0.05$). Bu seçeneği kadınlar ikinci, sırada (%10,5), erkekler ise, üçüncü sırada (%13,3) tercih etmişlerdir. Meslek gruplarının tamamı bu tip programların 3. Sırada yer almasını istemektedir. Diğer yandan, cinsiyet grupları açısından tercih dağılımına bakıldığında; “sağlık için spor programları” ön plana çıkmakta ve anlamlı bir farklılık ortaya koymaktadır ($P<0.05$). Bu tür programları kadınlar ilk sırada (%12,8), erkekler ise dördüncü sırada (%10,4) tercih etmektedirler. Bunların yanı sıra futbolla ilgili yayınlar ile cinsiyet, meslek ve eğitim grupları arasındaki dağılım da anlamlı şekilde farklı bulunmuştur ($P<0.05$). Yani burada, yaş cinsiyet meslek ve eğitim grupları altında yer alan bütün kategorilerin (serbest meslek mensupları dışında) futbolla ilgili yayınları son sırada tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

Araştırmada bireysel sporlarla ilgili yayınlar ile örneklemin tercih dağılımları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($P>0.05$). Bireylerin bu programları genelde 5. ve 6. sırada tercih ettikleri görülmektedir. Öte yandan, topla oynanan oyunlar seçeneği tercih dağılımında eğitim dışındaki diğer bütün değişkenlerde anlamlı farklılık bulunduğu halde tercihlerin 5 ve 6. tercihlerde yoğunlaştığı belirlenmiştir.

TARTIŞMA

Bu çalışma yazılı ve görsel medyada yer alan program ve haberlerin bireyleri şiddete veya erdemli davranışlara yöneltme açısından ne denli tahrik edici veya yönlendirici olduğunu tespit etmek amacıyla taşınmaktadır. Günümüz iletişim ve tanıtımının en güçlü enstrümanı kuşkusuz internet bağlantılı akıllı telefonların yanı sıra, kitle iletişim araçları olarak tanımlanan televizyon ve gazetelerdir. Gerçekten Türk ailesinin temel referans noktalarından biri haline gelen ve hemen her ailede (%98) bulunan televizyon, fertlerin hayatına nüfuz etmekte (Batmaz ve ark., 1995), çok sayıda gazete ve dergi de günlük, haftalık veya aylık olarak halkın hizmetine sunulmaktadır. Tartışmasız bu görsel ve yazılı basın yoğun ve yaygın bir şekilde Türkiye ve dünyadaki spor olgu ve olaylarını gündeme getirmekte, böylece birey ve toplumu bilgilendirici bir hizmet yürütmektedir. Fakat bütün bu iletişim imkânlarına rağmen, Türk halkının spor programlarına yeterince ilgi gösterdiğini söylemek zordur. Bu araştırmada spor medyasındaki yayınları takip yaş büyüdükçe düşmekte, kadınların ilgisi ise erkelere göre daha alt düzeydedir. Eğitim kademelerinde ise en düşük izlenme oranı ilköğretim kademesi mezunlarında görülmektedir (Tablo 2). Oysa Amerika'da spor programları izlenme oranı daha 1970'li yıllarda %60 seviyesinden yüksek (14) ve muhtemelen toplumun her kademesini içine alan bir yaygınlık sergilemektedir.

Bu araştırmaya katılan bireylerin genelinde, medyanın spor eğitimi konusunda üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmediği kanaati hâkimdir. Dolayısıyla araştırmada yer alan bireyler sportif eğitim içerikli medya programlarının yetersizliği konusunda hemfikirdir (Tablo 2).

Günümüzde “medyada ağırlıklı yer alan spor programları eğitici-öğretici bir anlayış içinde olmayıp, tam anlamıyla fanatizmi ön plana çıkararak bir görüntü sergilemektedir. Ayrıca mevcut yayınların spor dalları arasında bir denge sağladığını söylemek imkânsızdır. Ne yazık ki geçmişte eleştirilen devlet kanallarının izlemiş olduğu spor yayın politikası dahi, bugün uygulanır değildir. Hatta bu konuda eski uygulamaların gerisinde kaldığı bile söylenebilir. (Taşmektepligil ve ark. 1999). Oysa gerek devlet gerekse özel devlet medya kuruluşlarının bireylerde şiddet algısı oluşturmayacak veya fanatik davranışı özendirmecek tarzda dikkatli programlara yer vermeleri ve bu noktada hassasiyet göstermeleri gerekmektedir.

Bugün resmen değil ama fiilen futbol sektörü ile medya arasında neredeyse bağımsız bir güç gibi dev bir çark vardır (Taşmektepligil ve ark. 1999). Elbette bu çark sportif eğitim ve etik kavram ve uygulamalarından çok ekonominin temel ilkeleri doğrultusunda işlemektedir. Dolayısıyla artık medyada “toplumu yönlendirmek ve bilgilendirmek anlayışı, yerini sansasyona dayalı haber üreten bir çarpık uygulamaya terk etmiş” bulunmaktadır (Horak R, ve ark., 1993).

Bu araştırma sonuçlarına göre özellikle televizyon spor programlarının daha çok genç, dinamik ve heyecanlı bireyler tarafından şiddete yöneltici bulunması hayli düşündürücüdür ve bu manada ciddi bir risk görülmektedir (Tablo 3). Esasen bu tehlike izleyicilerde “futbol fanatizmi” olarak yaftalanabilecek davranışları güçlendirmesi yönüyle değerlendirilmelidir. Örneğin, popüler kullanımda bu hafta, küfretmeyi sıradan “keyfilik” ya da “taşkınlık” olarak mazur görebilecek davranışlar içerir (Dunning ve ark., 1989). Hatta aktörler eylemlerinin bir meşruluk görüntüsüne sahip olduğuna güvenerek bir ölçüde iç rahatlığıyla, hırslarını fiziksel zarar yoluyla tatmin etme imkânına sahiptirler (Riches, 1989).

Bu çalışmada örneklemin spor yazarları ile ilgili düşüncesi, yaş ve eğitim gruplarında anlamlı diğer gruplarda ise anlamsız bulunmuştur. Gruplar arasında bir değişimin gözlenmediği seçeneklerde bile katılımcıların olumsuz düşünceleri hayli yüksek oranda ve birbirlerine yakındır. Ancak oransal farklılık bilhassa yazarların “tahrik edici” ve “tansiyon artırıcı” görülme seçeneklerinde de belirgindir. Konu bütün değişkenler açısından ele alındığında, spor yazarlarını “olumlu” bulanlarla “olumsuz” bulanlar arasında oransal manada büyük farklar vardır. Ayrıca yazarları çok bilgili görenlerin oranı hayli düşüktür (Tablo 4).

Maç analiz yapan yorumcular ile müsabakaları canlı yayınlarda sunan spikerlerin sadece izleyici kaybı endişesi ile yaptıkları seviyesiz, bilgiden uzak, taraflı yayın anlayış ve söylemleri bir taraftan fanatizmi körükleyebilirken diğer yandan doğruluk, dürüstlük gibi kültürel değerlerimizin de aşınmasına sebebiyet verebilmektedir (Taşmektepligil ve ark.,1999). Gerçekten üslup ve içerik yönünden pek çok program ve konuşmacının bu anlayışı pekiştirdiği söylenebilir. Kaldı ki bu görüşü bir araştırmaya göre, spor yazarları da desteklemektedir. Nitekim sözü edilen çalışmada, medyanın fanatizmi körüklediği konusuna 100 spor yazarından 36’sı “tamamen 27’si “oldukça”

31'i "kısmen" katılıyorum demektedir ve sadece 6 yazar bu görüşe "hiç katılmadığını" ifade etmektedir (Döşyılmaz, 1988). Spor yazarı Uluç bu durumu, kısaca " Bütün Türkiye özellikle şunu öğrenmelidir ki tribünlerdeki bütün çirkin görüntülerin baş sebebi yazılı ve görsel basındır" ifadesi ile açık bir şekilde belirtmektedir (Uluç, 1993).

Görülen o ki, Türk toplumu spor yazarlarını güvenilir bulmamaktadır. Bu sonucun ortaya çıkmasında yazarların gazetecilik kimliğinden sıyrılıp haber yapan bir taraftar gibi davranmalarının etkisi çoktur. Oysa yazarlar haber yapan birer taraftar olmayacakları gibi, dürüst ve doğru haber yapmaya da mecburdurlar (Catherine, 1990).

Esasen spor yazarı, bir başarının, gelişmenin, değişimin, gerilemenin veya yenilginin nedenlerini objektif bir şekilde araştıran, gerçekleri ortaya çıkaran ve kendi yargısını ekleyip ifade eden kişidir (Acet, 2001). Fakat ne var ki, günümüzde çoğu medya mensubu, olaylara bir taraftar gibi duygusal plandan yaklaşmakta, kalemini, mikrofonunu, sayfasını ve ekranını bir amigo gibi kullanmaktadır (Erdem, 1997).

Bu araştırmada spor medyasının bireyler üzerindeki etkisi, verilen seçeneklere göre sadece yaş ve eğitim durumu değişkenlerinde anlamlı bulunmuştur. Burada özellikle fanatizm seçeneği 13-30 yaşlar arasında, her iki cinsiyette, kamu çalışanları dışındaki meslek gruplarında ve son olarak lise ile üniversite mezunları gruplarında en yüksek frekansa ulaşmaktadır. Katılımcılar medya etkisini önce "fanatizm" (%53,5), sonra da "spora yönelim" (%21,7) olarak nitelendirilmektedir. Şehir milliyetçiliği ve dayanışma seçenekleri ise daha geri plandadır (Tablo 5).

Türkiye'de "yazılı basın spor haberlerini aktarırken ağırlıklı olarak askeri terimler ve ifadeler kullanmaktadır. Özellikle derbi niteliğinde olan müsabakalarda bu tip terimlerin yoğunlaştığı, bu haftalarda gerek seyirci gerekse sporcu ve yöneticilerin saldırgan davranışlara daha fazla meyilli olduğu" (Küçük ve ark., 1998) görülmektedir. Ayrıca, şiddet olaylarının tekrar tekrar ve hatta biraz da sansasyonel bir şekilde abartılarak medyada yayınlanması kitlelerin şiddetle ilgili duygularını da tahrik edebilmektedir. Popüler basın artık maçlara sadece oyunun kendisi hakkında değil, kitle davranışları hakkında haber toplamak üzere muhabir göndermeye başlamıştır. Lakin muhabirlerin gördüğü olaylar her zaman gerçekleşebilecek türden olmasına rağmen haberin veriliş biçimi ile gerçekleşme şekli arasında önemli farklılıklar müşahade edilmektedir. Bu şekilde futbol fanatizminin haber veriliş oranı, gerçekleşmekte olan olgusal artışla orantısız bir şekilde şişirilmeye başlanmış, futbol sahaları artan ölçüde, sadece futbolun değil, dövüşlerin ve huzur bozucu olayların düzenli olarak sahnelendiği yerler olarak sunulur hale gelmiştir. Şüphesiz bu durum sözü edilen türden olayları tatmin edici ve heyecanlı bulan genç erkekleri şiddete itme açısından etkili olmaktadır (Dunning ve ark., 1989).

Fakat bütün bunlara rağmen bilinmelidir ki, bugün dünya üzerinden futbolu kaldırırsanız veya sportif faaliyetleri tümten durdursanız da fanatizm başka bir sporda, başka bir oyunda kendini göstermekten geri kalmayacaktır. Belki briçte, hatta satrançta ortaya çıkacaktır. Çünkü beyinlerin ve yüreklerin kazanmaya ama mutlaka kazanmaya şartlandığı, asaletin ve nezaketin bunca estetik müdahale geçirdiği bir âlemde maalesef kaçınılmaz sonuç bu olacaktır (Bayhan, 2000).

Aslında spor medyasının birey üzerine etkisi pek çok ülkede olumsuz algılanmaktadır. Nitekim Amerikada yapılan bir araştırmada, halkın dört ana kitle iletişim aracı (TV, Radyo, Gazete, Dergi) arasından, en çok güvendiği birini seçmesi istendiğinde, her 10 kişiden 6'sı televizyonu seçmiştir. Fakat ne var ki televizyonu seçenler arasından sadece %25'i televizyonu tam güvenilir bulmuştur. Diğer yandan, aynı araştırma bu oranın önceki yıllara göre oldukça düşük olduğunu da ortaya koymuştur (Özseyhan).

Çalışma bulgularından anlaşılacağı gibi; katılımcılar, bilgi, eğitim, çocuk ve sağlık üzerine yapılacak program-yayınları ilk üç sırada görmek istemektedir (Tablo 6.1, Tablo 6.2). Spor müsabakaları ve futbolla ilgili yayınlar ise uygulamaların aksine halkın son sıralamalarda görmek istediği programlardır. Oysa günümüzde halk çoğunlukla futbol yayını izlemektedir. Fakat bu durum eldeki çalışmaların bulgularıyla örtüşmemektedir. Burada televizyon ve gazetelerde futbol dışı yayınların yeterince yer almayışı yahut alternatif programların bulunmayışı halkı bu yönde bir tercihe zorlamış olabilir. Nitekim ANAR tarafından Türkiye'nin farklı bölgelerindeki 20 ilde 3500 kişi üzerinde yapılan çalışmada; izleyicilerin daha fazla gösterilmesini istedikleri programların başında eğitici, öğretici toplumu bilgilendirici yayınların geldiği ifade edilmektedir (ANAR Sosyal Araştırma Merkezi, 1999). Fakat ne yazık ki her kulüp bayrağının banknot olarak görüldüğü bu sistemde, eğitim programlarının diğer programlarının karşısında seyredilme şansı da yok denebilecek kadar azdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir eylem yolu olarak şiddet toplumlarda hoş görülme bir durumdur ve kontrol edilmesi oldukça güçtür. Aslında toplumu pek çok sosyal rol kuşatmışken şiddet olgusunun gerçekliğini kavramak hayli zordur. Fakat bilinen o ki, normalde istenen hedeflere ulaşmanın başka araçları da vardır. Kişilerin bir çatışma içinde yer alsa bile, bu durum hiçbir şekilde rakibe fiili olarak zarar vermeyi gerektirmez. Böylesi bir atmosferin oluşturulması şüphesiz eğitim olgusu ile alakalıdır ve ondan bağımsız düşünülemez.

Günümüzde eğitimin en önemli araçlarından biri olarak medya gösterilmektedir. Çünkü kitle haberleşme araçları, Türkiye'de hemen her bireyin kolaca ulaşabileceği yaygın olarak kullanılabileceği bir özellik taşımaktadır.

Bu araştırmada görsel ve yazılı medyadaki spor programlarını izleme, cinsiyet ve meslek gruplarında anlamlı bulunmuştur. Erkeklerin büyük çoğunluğu hem televizyon spor programlarını, hem de gazetelerin spor sayfalarını çok sık izlemektedir. Bu oranların kadınlardaki görünümü ise hayli düşüktür. Televizyon ve gazete çok sık takip etme, en yüksek değere öğrenci gruplarında ulaşmaktadır.

Görsel ve yazılı basının sunduğu spor programlarının, "sportif eğitim açısından yeterliliği ile katılımcıların eğitim durumu arasında anlamlılık vardır. Medyanın halka sunduğu programlar, spor eğitimi yönünden, bütün eğitim kademelerince yetersiz görülmektedir. Durum diğer

değişkenler açısından da benzerdir. Yani bireyler çoğunlukla, medyanın spor eğitimindeki fonksiyonunun yetersizliğinden şikâyetçidir.

Televizyon spor programlarının şiddeti artırıcı etkisi ile yaş ve meslek grupları arasında anlamlılık tespit edilmiştir. Televizyonlardaki bazı konuşmacıların ve spor programlarının şiddeti artırıcı etkisine özellikle 13-30 yaş aralığındakilerle öğrenci bireyler inanmaktadır. Televizyon spor programlarının dinamik ve heyecanlı bireyler tarafından şiddete yöneltici bulunması hayli düşündürücüdür ve bu konuda mutlak tedbir alınmasını gerektirmektedir.

Diğer yandan katılımcıların spor yazarları ile ilgili düşüncesi, yaş ve eğitim gruplarında anlamlı bulunmuştur. Konu bütün değişkenler açısından ele alındığında, spor yazarlarını “olumlu” bulanlarla “olumsuz bulanlar arasında oransal manada büyük farklar vardır. Neticede, Türk toplumu spor yazarlarını pek güvenilir bulmamaktadır.

Spor medyasının bireyler üzerindeki etkisi, verilen seçeneklere göre, sadece yaş ve eğitim durumu değişkenlerinde anlamlıdır. Örnekleme göre bu etki, yaş ve eğitim gruplarında öncelikle “fanatizm”, sonra da “spora yönelim olarak nitelendirilmektedir. Anlamlılık gösteren bu ili grupta fanatizmden sonra ikinci sırada medyanın halkı spora yönlendirdiği seçeneğidir. Fakat bu iki seçenek arasındaki fark hayli fazladır. Bununla birlikte, söz konusu etki, bütün katılımcılara göre ele alındığında sırasıyla; “fanatizm”, “spora yönelim”, “şehir milliyetçiliği” ve dayanışma” seçenekleri şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde özellikle televizyonun etkisiyle, kitle kültürünün yerini popüler kültür almıştır. Öyle ki zaman zaman spor haberinin veriliş üslubu ile gerçekleşme biçimi arasında önemli farklar görülmektedir. Şüphesiz bu durum fanatik davranışların benimsenmesinde etkili olmaktadır. Bu noktada spor olaylarının medyada abartısız verilmesi son derece önemlidir.

Bunun gibi “Spora katılımı özendirici programlar” seçeneğinde programlar ile eğitim durumu arasındaki dağılımda da anlamlılık bulunmuştur. Söz konusu seçenek bütün katılımcı gruplar arasında ilk üç sırada tercih edilmektedir. Benzer şekilde “çocuklara yönelik spor eğitim programları” ile cinsiyet ve meslek grupları arasındaki dağılım da anlamlı bulunmuştur. Bu seçeneği kadınlar ikinci, erkekler de, üçüncü sırada tercih etmiştir. Meslek grupları ise bu tip program yayınlarının 3. Sırada yer almasını istemektedir. Diğer yandan, sağlık için spor programları ile cinsiyet grupları arasında da dağılım anlamlı çıkmıştır. Erkekler bu programları dördüncü sırada isterken, kadınlar ilk sırada tercih etmektedir.

Bunların yanı sıra futbolla ilgili yayınlar ile cinsiyet, meslek ve eğitim grupları arasındaki ilişki de anlamlıdır. Ancak serbest meslek” dışında, grupların hepsi futbolla ilgili yayınların son sırada yer almasını istemektedirler. Kısaca halkımız, bilgi, eğitim ve sağlık program veya yayınlarını öncelikli izlemek beklentisi içindedirler. Fakat ne var ki uygulamalar bireylerin bu taleplerinin tam tersi istikamette davrandıklarını göstermektedir.

Bu araştırmada ortaya çıkan sonuçlara göre aşağıdaki öneriler getirilebilir;

- Medya spor yayın politikalarını tekrar gözden getirerek halkın isteği doğrultusunda yayınlarında ağırlıklı olarak spor eğitimine dikkat etmelidir.
- Medyada habercilik açısından branş çeşitliliği artırılmalıdır.
- Özellikle yazılı medya spor müsabakalarıyla ilgili bahis tahminlerine yer veren bülten kimliğinden arındırılmalıdır.
- Sportif olaylar yazılır veya yayınlanırken küçük grupların oluşturduğu taşkınlıklardan ziyade büyük grupların memnuniyetleri dile getirilmelidir. Çünkü şiddete yönelik olaylara medya ilgisiz kaldığı sürece bu tür davranışların da azalacağı söylenebilir.
- Şiddetle ilgili olarak yayınların devlete bağlı bir kurum tarafından kontrol edilmesi, bu olaylara karşı tedbir olarak düşünülebilir.
- Medya kuruluşlarının, sağlık ve eğitim konularında yayın yapmaları devletçe özendirilmeli ve bu anlamda gereken destek yapılmalıdır. Hatta bu tür programların her yayın kuruluşunda belirli dönemlerde zorunlu olarak yayınlanması sağlanmalıdır.
- Şiddet olaylarının önlenmesi konusunda çıkarılan 6222 sayılı yasa esnetilmeden uygulanmalıdır

KAYNAKLAR

- Acet, M. (2001). Futbol Seyircisini Fanatik ve Saldırgan Olmaya Yönelten Sosyal Faktörler, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.124
- Anar Sosyal Araştırmalar Merkezi, Ankara, 1999.
- Baltaş, A. ve Baltaş, Z., Başarılı ve Sağlıklı Olmak İçin Stres ve Başa Çıkma Yolları, Remzi Kitabevi, 8, Basım, İstanbul 1990, s.278.
- Batmaz, V. Ve Aksoy, A. (1995). Televizyon ve aile Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, <http://dorduncukuvvetmedya.com/arastirma/aile.html>,1995.
- Bayhan, B., (2000), Fanatizm. *Gözlem Dergisi*, Mayıs, s, 2.
- Catherine, A., P. (1990). *Sport and Fitness Career Strategies and Professionel*. Sports Journalism Human Kinetics Books, Chapter:8, USA, s, 85.
- Devlet Planlama Teşkilatı (1990). *Türk Sporunu Niçin Uluslararası Sporun Gerisinde Kalmıştır* (Araştırma Modeli), (Birinci Basım). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Dönmezler, S. (1984). *Sosyoloji Genişletilmiş* 9. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara, s, 408.
- Döşyılmaz, E. (1998). *Medyanın Toplum Üzerine Etkileri* M.Ü. Sağlık bilimleri enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor anabilim dalı, Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul,. s.26.
- Dunning, E.Murphy, P. Ve Williams, J. (1989). *Keyfiler, Açık Tribün Çeteleri ve Kavga Şirketleri: Futbol Fanatiği Davranışının Sosyolojik Bir Açıklamasına Doğru, Antropolojik Açından Şiddet*, Çeviren, Dilek Hattatoğlu, Ayrıntı Yayınevi, Birinci Basım, ss, 203-223.
- Emniyet Genel Müdürlüğü (2013) Sporda Şiddetin Önlenmesi Raporu, s. 168.
- Erdem, S. (1997) Sporda sevgi ve fanatizm <http://www.turkiye.net/serdem/sevgi.htm>.
- Güçlü M, Arıkan Y, Şanlı, S, Mil H. İ. (2014). *Sportif Organizasyonlarda Güvenlik Stratejileri. Güvenlik Sektöründe Temel Stratejiler*. Ed: Harmancı F. M., Gözübenli M., Zengin C. Ankara: GÜSAM-Nobel Yayınevi, ISBN:978-605-133-960-3, s. 35-38

- Horak R, Reiter V, Bora T, Erdoğan N.** (1993). Dur Tarih, Vur Türkiye, Futbol Kültürü, İletişim Yayınları, İstanbul.
- İkizler, C.** (1994). *Sporda Başarının Psikolojisi*, Genişletilmiş 2. Baskı, Alfa Basım Yayım dağıtım, İstanbul, s.78.
- Karaküçük, S. Ve Yenel, F.** (1999). Spor Köşe Yazarlarının Okuyucuya Yansıttığı Görüşlerin Bir Analizi” *G.Ü Spor Bilimleri Dergisi*, C.4, No:1, ss,55-62.
- Köknel, Ö.** (1996). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar Basımevi.
- Küçük, V. Ark.** (1998). Kitle İletişim Araçlarından Yazılı Basının Kullanmış Olduğu Üslubun Sporcu ve Seyirci Saldırganlığı Açısından Değerlendirilmesi” , *Spor Bilimleri Kongresi*, 5-7 Kasım, Ankara, , s. 127.
- Marovelli, E., Scott A. G. M.** (1987). Mass Media Influence On Female High School Athletes Identification With Professional Athletes. *International Journal of Sport Psychology*, vol.18, No:3, , ss, 231-236.
- Özbaydar, S.**, İnsan Davranışlarının Sınırları ve Spor Psikolojisi, Altın Kitaplar Yayınevi, Ankara, 1983, s.241.
- Özseyhan, N.**, TV ve Siyaset. 4. *Boyut Dergisi*, ss, 18-29.
- Özsoy, S.**, (2012). Toplumda her yönüyle şiddet ve çözüm önerileri raporu, *Diyarbakır*, s. 5.
- Öztürk, F.** (1989). ve ark., Günlük gazetelerde sporun yer alışı. *G. Ü. Spor Bilimleri Dergisi*, S:3, s,24-32.
- Riches, D.**, (1990). *Şiddet Olgusu” Antropolojik Açıdan Şiddet*, Çeviren, Dilek Hattatoğlu, Ayrıntı Yayınevi, Birinci Basım, , ss, 11-13-18.
- Taşmektepligil, Y.** (1999). *Kamuoyu oluşturmada Kitle iletişim araçlarının yeri ve sporun gelişimindeki etkileri*, M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Doktora programı seminer çalışması,5, İstanbul.
- Türkiye Futbol Federasyonu** (2011). Ocak 2009 Çözümüne Doğru Antalya toplantısı ve TBMM Araştırması Komisyonu Anketi, TBMM Raporu.
- Yetim, A.** (2000). *Sosyoloji ve Spor*, Topkar Matbaası, Trabzon, Ankara, , ss.47-175-177
- Taşmektepligil MY, Sivrikaya H, Kaldırımçı M, Tutkun E, Aybek S.** (1999). Sportif Gelişme ve Yerel Medya İlişkisi Üzerine Bir Araştırma, Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*,; 6 (3): 17-21.
- Taşmektepligil MY, Çankaya S, Tunç T.** (2015). Futbol taraftarı fanatiklik ölçeği. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*,; 6(1): 41-49.
- Uluç H.** (1993). *Olimpiyat Öylemi*, Sabah Gazetesi, 6 Nisan

Oyun ve Fiziki Etkinlikler Dersinin İlkokul Öğrencilerinin Motorik Özelliklerinin Gelişimine Etkisi*

The Effect of Games and Physical Activities Class on The Development of Motoric Features of Elementary School Students

Mehmet Ozan YILMAZ**
Sinan BOZKURT***

Öz

Bu çalışmanın amacı, temel hareket becerileri eğitimi programlarının, ilkokul öğrencilerinin motorik özelliklerinin gelişimi üzerinde etkilerini araştırmaktır. Araştırmaya ilkokul 4. Sınıf , 9-10 yaş grubu öğrencilerinden Beykoz İlçesi Güzelcehisar İlkokul öğrencileri (n=29) boy uzunluğu 136,78±6,62 cm., vücut ağırlığı 36,02±9,41 kg. deney grubunu, Üsküdar İlçesi Çengelköy İlkokulu öğrencileri (n=23) boy uzunluğu 141,87±5,66 cm., vücut ağırlığı 35,54±6,38 kg. kontrol grubunu oluşturulmuştur.

Bu çalışmada deney grubuna “Oyun ve Fiziki Etkinlikler” dersleri için hazırlanmış olan Fiziksel Etkinlik Kartları (FEK) ndan Sarı Kart grubundaki, Temel Hareket Becerileri alanı olan programı haftada 1 ders saati olmak üzere 6 hafta süresince uygulanmıştır.

Her iki gruba “Flamingo Denge Testi”, “Durarak Uzun Atlama Testi (DUA)”, “Illionis Çeviklik Testi”, “30 m. Sprint Testi” “Mekik Testi”, “Esneklik Testi” çalışmanın döneminin başında ön test ve sonunda son test olarak uygulanmıştır.

Elde edilen veriler, tanımlayıcı istatistikler olarak belirlenmiş ve Wilcoxon işaretli sıralar toplamı testi sonucuna göre de öğrencileri deney grubunun DUA (p<0.05), Esneklik (p<0.05), Mekik (p<0.01) özelliklerinin ön ve son test puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu ve bu özelliklerin olumlu yönde geliştiği, kontrol grubu öğrencilerinin Esneklik (p<0.05), Mekik (p<0.01) özelliklerinin ön ve son test puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu ve bu özelliklerde bir gerileme olduğu saptanmıştır.

Elde edilen verilere göre Oyun ve Fiziki Etkinlikler Dersinin Temel Hareket Beceri uygulamalarının 4. Sınıf grubu ilkokul öğrencilerinin özellikle kuvvet ve esneklik gelişimleri üzerine etkili olabileceği değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Hareket becerisi, Fiziksel aktivite, Motorik test, Öğrenci, Sürat, Denge, Çeviklik

* Uluslararası 9. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Kongresinde (19-22 Ekim 2017) poster bildiri olarak sunulmuştur.

** Lisans Mezunu, Marmara Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, ozanyilmaz8@outlook.com

*** Yrd.Doç.Dr. Marmara Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, sbozkurt@marmara.edu.tr

Abstract

The aim of this study is to research the effects of basic movement skills education programs on the development of the motoric features of elementary school students. Among the 4th grade, 9-10 age group students who took part in the study, the Beykoz District Guzelcehisar Elementary School students (n=29) of 136,78±6,62 cm of height, 36,02±9,41 kg of body weight formed the experimental group of the research and students of the Uskudar District Cengelkoy Elementary School (n=23) of 141,87±5,66 cm of height, 35,54±6,38 kg of body weight formed the control group of the research.

The Basic Movement Skills program on the Yellow Cards group of the Physical Activity Cards (PAC) prepared for the “Games and Physical Activities” classes was carried out on the experimental group during 1 course hour for 6 weeks.

“Flamingo Balance Test”, “Standing Long Jump Test (STJ)”, “Illinois Agility Test”, “30 m. Sprint Test”, “Sit-up Test”, “Flexibility Test” were carried out as a pre-test in the beginning of the study period and as an post-test at the end.

The data collected were determined as descriptive statistics and according to the result of the Wilcoxon Signed-Rank Test, it was seen that there was a significant statistical difference between the pre-test and post-test points of the STJ (p<0.05), Flexibility (p<0.05), Sit-up (p<0.01) skills of the students of the experimental group and that these skills were improved for the better and there was a significant statistical difference between the pre-test and post-test points of the Flexibility (p<0.05), Sit-up (p<0.01) skills of the students of the control group and their skills deteriorated.

According to the data collected, it was evaluated that the Basic Movement Skills practices of the Games and Physical Activities Class can be effective on the strength and flexibility improvement of 4th grade elementary school students.

Keywords: Movement skill, Physical Activities, Motor test, Student, Speed, Balance, Agility

GİRİŞ

Çocukların bilişsel, duyuşsal, psikomotor özelliklerinin gelişiminde fiziksel ya da spor etkinliklerinin olumlu yönde etki ettiği bildirilmektedir (Lapointe, 2016; Bozkurt ve ark., 2016; Saygılı ve ark., 2015; Yin ve Moore, 2004; Hürmeriç, 2003)

Belirli bir enerji harcanarak vücut hareketinin sağlanması olarak tanımlanan “Fiziksel Aktivite”ye katılımın artırılması ve sürdürülebilirliği yönünden beden eğitimi derslerinin önemli bir fırsat olduğu değerlendirilebilir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO 2007) raporuna göre fiziksel aktivite okullarda beden eğitimi dersleri, okul spor takım müsabakaları, oyun ve dans uygulamaları gibi etkinliklere katılım ile sağlanmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) 2012-2013 eğitim – öğretim yılından itibaren 1. sınıftan başlamak ve kademeli olarak üst sınıflarda uygulanmak üzere kabul ettiği İlkokul Oyun ve Fiziki Etkinlikler (OFE) dersi öğretim programını için Uluslararası İlham Projesi kapsamında “Fiziksel Etkinlik Kartları (FEK)” ile “Oyun Oynuyorum Derleme Kitapçığı” hazırlanarak ilkokul 1-4. sınıflarda kullanılmasının uygun olacağı belirtilmiştir (MEBa, MEBb, 2012).

İlköğretim programında oyun ve beden eğitimi aracılığıyla öğrencilerin psikomotor, bilişsel, duyuşsal gelişimleri yönünden katkı sağlanması amaçlanmaktadır. İlkokullarımızda “Oyun ve Fiziki Etkinlikler” dersinde kullanılmak üzere hazırlanan FEK (Sarı Kartlar) bulunmakla birlikte, bu dersler sınıf öğretmenleri tarafından yürütülmektedir.

Oyun ve Fiziki Etkinlikler dersi konusunda sınıf öğretmenleri ile yapılan çalışmalarda öğretmenler; Fiziksel Etkinlik Kartları” dosyasındaki oyunları oynatmaya çalıştıkları ancak ders için gerekli fiziki ortam ve özellikle uygun araç gereç olmadığından, dersten verim alamadıklarını, ders saatleri içerisinde başka dersleri işlediklerini, diğer derslerin eksik kazanımlarını tamamlamaya çalıştıklarını, sınıf öğretmenlerinin hizmet içi eğitimden geçmeleri gerektiğini, ilkokul birinci sınıftan itibaren bu derse branş öğretmenlerinin girmesi gerektiği beklentisi belirtmişlerdir (Güven ve Yıldız, 2014; Dağdelen ve Kösterelioğlu, 2015)

İrez ve arkadaşları (2013) tarafından Fiziksel Etkinlik Kartlarının (FEK) beden eğitimi derslerinde “beceri” gelişimi için oldukça kullanılır bir materyal olduğunu belirtmişlerdir.

Bu çalışmanın amacı, Oyun ve Fiziki Etkinlikler dersinde kullanılan Fiziksel Etkinlik Kartlarında (Sarı Kartlar) yer alan temel hareket becerileri uygulamalarının, ilkokul öğrencilerinin motorik özelliklerinin gelişimine etkisini araştırmaktır.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini İstanbul Beykoz ve Üsküdar İlçesi İlkokul 4. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Güzelcehisar İlkokulunun 4. sınıftaki 9 yaş grubu (n:29) kız ve erkek öğrencileri ise örneklem grubunu oluşturmaktadır. Kontrol grubu ise İstanbul Üsküdar Çengelköy 4. sınıf 9-10 yaş grubu (n:23) kız ve erkek öğrencileridir. Örneklem grubuna Fiziksel Etkinlik Kartlarında yer alan etkinlikler haftada 1 ders saati olmak üzere 6 hafta süresince Oyun ve Fiziki Etkinlikler dersinde, sınıf öğretmeni nezaretinde Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü 4. sınıf öğrencileri tarafından 2016-2017 eğitim öğretim yılında uygulanmıştır. Kontrol grubu bu süreçte kendi sınıf öğretmenleriyle okul programı derslerine katılmışlardır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada örneklem ve kontrol gruplarının ön test ve son testlerinde veri toplama araçları olarak 30m Sprint Testi, Çeviklik Testi (Höner ve ark., 2015), Durarak Uzun Atlama Testi(DUA), Eurofit Bataryası testlerinden Flamingo Denge Testi, Mekik testi ve Esneklik Testi kullanılmıştır.

Verilerin Çözülmesi

Deney ve kontrol grubunun grup içi ön ve son test değerleri arasındaki farklılıkların belirlenmesi için ise Wilcoxon testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak belirlenmiştir.

BULGULAR**Tablo 1.** Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin fiziksel özellikleri

Gruplar	Özellikler	N	Min	Maks.	X	Ss
Çalışma Grubu	Boy Uzunluğu (cm)	29	120,50	150,00	136,78	6,62
	Vücut Ağırlığı (kg)	29	25,00	59,50	36,02	9,41
Kontrol Grubu	Boy Uzunluğu (cm)	23	129,00	147,00	141,87	5,66
	Vücut Ağırlığı (kg)	23	24,00	47,00	35,54	6,38

Tablo 2. Deney grubu öğrencilerinin tanımlayıcı istatistik sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	Min	Maks.	X	Ss
Çeviklik (sn)	Ön Test	29	8,15	11,50	10,19	0,89
	Son Test	29	8,70	12,40	10,16	1,01
30m. Sürat (sn)	Ön Test	29	5,34	7,77	6,34	0,60
	Son Test	29	5,22	8,67	6,46	0,80
DUA (cm)	Ön Test	28	68,00	152,50	118,75	18,59
	Son Test	28	71,50	161,50	120,63	19,57
Esneklik (cm)	Ön Test	29	7,00	38,00	25,98	7,12
	Son Test	29	15,00	54,00	28,14	8,20
Mekik (tekrar)	Ön Test	29	0,00	21,00	13,93	6,06
	Son Test	29	1,00	25,00	16,17	5,59
Denge (hata sayısı)	Ön Test	29	1,00	15,00	10,34	4,84
	Son Test	29	1,00	15,00	10,83	4,55

Tablo 3. Kontrol grubu öğrencilerinin tanımlayıcı istatistik sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	Min	Maks.	X	Ss
Çeviklik (sn)	Ön Test	23	8,31	10,75	9,37	0,74
	Son Test	23	8,88	10,80	9,57	0,53
DUA (cm)	Ön Test	23	111,50	173,00	141,98	14,00
	Son Test	23	100,00	170,40	138,29	13,42
Esneklik (cm)	Ön Test	23	11,50	39,10	28,11	6,98
	Son Test	23	10,00	36,60	25,96	7,61
Mekik (tekrar)	Ön Test	23	6,00	25,00	18,30	4,40
	Son Test	23	8,00	22,00	15,74	3,56
Denge (hata sayısı)	Ön Test	23	3,00	15,00	10,96	3,88
	Son Test	23	2,00	15,00	9,57	4,83

Tablo 4. Deney grubu değişkenlerinin ön ve son test sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	X	Ss	Z	p
Çeviklik (sn)	Ön Test	29	10,19	0,89	-0,809	0,419
	Son Test	29	10,16	1,01		
30m. Sürat (sn)	Ön Test	29	6,34	0,60	-0,962	0,336
	Son Test	29	6,46	0,80		
DUA (cm)	Ön Test	28	118,75	18,59	-2,273	0,023*
	Son Test	28	120,63	19,57		
Esneklik (cm)	Ön Test	29	25,98	7,12	-2,290	0,022*
	Son Test	29	28,14	8,20		
Mekik (tekrar)	Ön Test	29	13,93	6,06	-3,135	0,002*
	Son Test	29	16,17	5,59		
Denge (hata sayısı)	Ön Test	29	10,34	4,84	-1,025	0,306
	Son Test	29	10,83	4,55		

* p<0.05

Deney grubunun DUA (p<0.05), Esneklik (p<0.05), Mekik (p<0.01) özelliklerinin ön ve son test puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark vardır.

Tablo 5. Kontrol grubu değişkenlerinin ön ve son testi sonuçları

Değişkenler	Gruplar	N	X	Ss	Z	p
Çeviklik (saniye)	Ön Test	23	9,37	0,74	-1,234	0,217
	Son Test	23	9,57	0,53		
DUA (cm)	Ön Test	23	141,98	14,00	-1,408	0,159
	Son Test	23	138,29	13,42		
Esneklik (cm)	Ön Test	23	28,11	6,98	-2,290	0,022*
	Son Test	23	25,96	7,61		
Mekik (tekrar)	Ön Test	23	18,30	4,40	-3,048	0,002*
	Son Test	23	15,74	3,56		
Denge (hata sayısı)	Ön Test	23	10,96	3,88	-1,377	0,168
	Son Test	23	9,57	4,83		

* p<0.05

Kontrol grubu öğrencilerinin Esneklik (p<0.05), Mekik (p<0.01) özelliklerinin ön ve son test puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark vardır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Yapılan 6 haftalık çalışma sonucunda, deney grubunun DUA (p<0.05), Esneklik (p<0.05), Mekik (p<0.01) özelliklerinin ön ve son test puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu ve bu özelliklerin olumlu yönde geliştiği, kontrol grubu öğrencilerinin Esneklik (p<0.05) ve

Mekik ($p<0.01$) özelliklerinin ön ve son test puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu ve bu özelliklerde bir gerileme olduğu saptanmıştır.

Nalbant ve Kınık (2017) tarafından spor okulunda basketbol branşına devam eden yaşları $9,19\pm 1,9$ yıl olan çocukların boy ve ağırlıklarını $140,37\pm 12,1$ cm, $38,06\pm 1,4$ kg; voleybol branşına katılan çocukların ($10,54\pm 1,6$ yıl) boy ve ağırlıklarını; $145,57\pm 10,5$ cm; $41,34\pm 1,4$ kg olarak bildirilmiştir.

Dinçer ve ark.(2017) takım antrenmanlarıyla birlikte 8 haftalık sağlık topu egzersizleri yaptırılan 10-12 yaş grubu yüzme sporcularının mekik ve durarak atlama test sonuçlarına göre kuvvet özelliklerinde gelişme olduğu bildirmiştir. Deney grubumuzun kuvvet özelliklerinin (DUA, mekik) olumlu yönde gelişmesi, Dinçer ve ark.(2017) çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Tohumat ve Arabacı (2017) tarafından 12 haftalık sürede halk oyunları eğitimine katılan (deney grubu) ve katılmayan (kontrol grubu) 7-9 yaş grubu öğrencilerin, 30 m. sürat testi ölçümleri yapılmıştır. 30 m. sürat ön ve son testleri sonuçları arasında deney grubunda ($6.83/6.63$ sn.) istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuş ($p<0.05$); kontrol grubunda ($6.65-6.67$ sn.) istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Çalışmamızda sürat özelliği yönünden hem deney ve hem de kontrol gruplarının ön ve son test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Buna göre deney grubundaki çalışmamız ile Tohumat ve Arabacının (2017) çalışması ile farklılık göstermektedir. Bu farklılık çalışma hafta sayısı ile ilişkili olabilir.

Bozkurt ve ark. (2016) FEK Denge Hareketleri Programının 9 yaş grubu ilkokul öğrencilerinin denge ve sprint gelişimleri üzerine etkili olabileceğini bildirmiştir.

Bununla birlikte, çalışmamızda deney grubunun denge ve sürat özelliklerinin ön ve son test değerlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Demir ve Akın (2017) haftada 3 gün olmak üzere 6 haftalık denge antrenmanlarına katılan deney grubu ile antrenman yaptırılmayan kontrol grubunu oluşturan 10 yaş grubu çocukların denge ölçüm değerleri arasında bir farklılık olmadığı bildirilmiştir. Bu sonuçlar çalışmamızla benzerlik göstermektedir.

Oyun ve Fiziki Etkinlikler Dersinin Temel Hareket Beceri uygulamalarının 4. Sınıf grubu ilkokul öğrencilerinin özellikle kuvvet ve esneklik gelişimleri üzerine etkili olabileceği değerlendirilmiştir.

KAYNAKLAR

- Bozkurt,S., Bal, M., Kırbayır, B., Erkut,O. (2016)Fiziksel Etkinlik Kartlarının Yer Değiştirme ve Dengeleme Hareketleri Gelişimine Etkisi (Beykoz ilçesi pilot ilkokul uygulaması) Bildiri Kitabı.14. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Antalya.
- Dağdelen,O., ve Kösterelioğlu,İ. (2015) İlkokullardaki Oyun ve Fiziki Etkinlikler Dersinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.19 :97-123.
- Demir, A., Akın, M. (2017) Çocuklarda Hareketli Zemin Antrenmanlarının Statik Dengeye Etkisinin İncelenmesi (Poster Bildiri). 9. Uluslararası Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Kongresi Özet Kitapçığı. 19-22 Ekim 2017, Antalya.

- Dinçer, Ö., Çolak, E., Son, M., Barut, E.** (2017) Thera-Band ve Sağlık Topu İle Yapılan Egzersizlerin 25 Metre Serbest Sital Yüzme Performansı Üzerine Etkilerinin İncelenmesi. (Poster Bildiri). 9. Uluslararası Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Kongresi Özet Kitapçığı. 19-22 Ekim 2017, Antalya.
- Güven, Ö. ve Yıldız, Ö.** (2014) Sınıf Öğretmenlerinin Oyun ve Fizikî Etkinlikler Dersinden Beklentileri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(2) 525-538.
- Höner, O , Votteler, A, Schmid, M, Schultz, F. & Roth, K.** (2015) Psychometric Properties of the Motor Diagnostic in the German Football talent identification and development programme. *Journal of Sports Sciences*. 33(2) 145-159.
- Hürmeriç, I.** (2003) *İlköğretim Beden Eğitimi Öğrencilerin Sağlıkla İlgili Fiziksel Aktivite Seviyelerinin, Ders İçeriğinin ve Öğretmen Davranışlarının Değerlendirilmesi*. ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksel Lisans Tezi, Ankara.
- İrez, S. G., Yaman, M., İrez Babayigit, G., Saygın, Ö.** (2013) Fiziksel Etkinlik Kartları Uygulamasının İlköğretim Beden Eğitimi Derslerindeki Öğretmen Davranışları Üzerine Etkisi. *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 1717 – 1724.
- Lapointe, T., Brassard, P., Rattray, B., Lachance, P.E.** (2016) Physical Activity Counteracts The Influence of Mental Work on Blood Pressure in Healthy Children. *Physiology & Behavior* 164:102–106.
- MEBa** (2012) Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı 29.08.2012 tarihli ve 139 sayılı kararı.
- MEBb**. (2012) *Oyun ve Fizikî Etkinlikler Dersi Öğretim Programı (1-4. Sınıflar)*. TTKB.Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi. Ankara.
- Nalbant, Ö., Kınık, M, A.** (2017) Spor Okuluna Devam Eden Çocukların Fiziksel ve Motorik Özelliklerinin Karşılaştırılması (Sözel Bildiri). 9. Uluslararası Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Kongresi Özet Kitapçığı. 19-22 Ekim 2017, Antalya.
- Saygılı, G., Atay, E., Eraslan, M. & Hekim, M.** (2015) Düzenli Olarak Spor Yapan Ve Yapmayan Öğrencilerin Kişilik Özellikleri İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Ocak: 2015, Cilt:23, No:1, 161-170.
- Tohumat, M., Arabacı, M.** (2017) Halk Oyunları Çalışmalarının Çocukların Fiziksel Uygunluklarına Etkisi. *İnönü Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 16-27.
- WHO** (2007). Promoting physical activity in schools. an important element of a health-promoting school. WHO information series on school health document 12. France.
- Yin Z, Moore JB.** Re-Examining the Role of Interscholastic Sport Participation in Education. *Psychological Reports*, 94 (3), 1447-1454, 2004